

UNIVERZITA KARLOVA
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Urbanová

Kyberstalking

Cyberstalking

Touto cestou bych ráda poděkovala PhDr. Hedvice Boukalové za vedení mé bakalářské práce, za její podněty, odborné rady a hlavně trpělivost. Dále děkuji své rodině a přátelům za podporu a pevné nervy.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. května 2018

.....
Kateřina Urbanová

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá kyberstalkingem, jeho oběťmi a pachateli. Cílem této práce je zmapovat tento trestný čin z psychologického pohledu, avšak není vynechán ani pohled právní, který je pro definici kyberstalkingu důležitý.

V první části práce charakterizujeme stalking, jeho projevy a historii. Dále se budeme krátce věnovat kyberprostoru a jeho specifikům. V hlavní části představíme projevy kyberstalkingu, typické oběti a pachatele a dopady kyberstalkingu na oběti. Nakonec uvedeme právní zakotvení tohoto trestného činu. Návrh výzkumného šetření se věnuje kvalitativnímu výzkumu chování obětí na internetu a dopadům kyberstalkingu.

Klíčová slova:

Kyberstalking, Kyberprostor, Kyberzločin, Stalking

Abstrakt:

This bachelor's thesis is focused on cyberstalking, its victims and offenders. The purpose of this thesis is mapping of this criminal offence from the psychological point of view and from the law point of view as well.

First part is aimed on characterisation of stalking, its manifestation and history followed by cyberspace theme and its specifics. Introduction the manifestation of cyberstalking, the typical victims, offenders and the impact on victims is the main part of the thesis. Last part is focused on introduction of cyberstalking in the law. Proposal of practical part is focused on qualitative research into the behaviour of victims on the internet and impact of cyberstalking on victims.

Keywords:

Cyberstalking, Cyberspace, Cybercrime, Stalking

Obsah

Seznam použitých zkratk	8
Úvod	9
1. Kyberprostor	11
1.2 Specifická komunikace v kyberprostoru	11
1.3 Kyberzločin	12
2. Stalking	13
2.1 Definice stalkingu a jeho projevy	13
2.2 Historie pojmu	15
3. Kyberstalking	16
3.1 Projevy kyberstalkingu	17
3.2 Pachatelé kyberstalkingu	18
3.2.1 Typologie kyberstalkerů	18
3.2.2 Vztah pachatele a oběti kyberstalkingu	22
3.2.3 Motivace kyberstalkerů	22
3.3 Oběti kyberstalkingu	24
3.3.1 Chování oběti na internetu	24
3.3.2 Dopady trestného činu na oběť	26
4. Právní rámec	28
4.1 Zákon o nebezpečném pronásledování	28
4.2 Zákon o ochraně obětí trestného činu	29
4.3 Psychologická stránka právního zakotvení	30
5. Návrh výzkumného projektu	32
5.1 Cíl výzkumu	32
5.2 Design výzkumu	33
5.3 Výzkumný soubor	34
5.4 Soubor otázek	35

5.4.1 První soubor otázek	36
5.4.2 Druhý soubor otázek.....	36
5.4.3 Třetí soubor otázek	37
5.5 Zpracování dat	37
5.6 Etika	38
6. Diskuze	39
Závěr	41
Seznam použité literatury	42

Seznam použitých zkratk

Aj. – A jiné

APA – American Psychological Association

Atd. – A tak dále

Č. – Číslo

IRC – Internet relay chat

IT – Informační technologie

Např. – Například

Odst. - Odstavec

Sb. – Sbirka

SMS – Short message service

§ - Paragraf

Úvod

Pojem stalking se stává nedílnou složkou pracovní náplně psychologů, advokátů a policejních úředníků. Stává se přirozenou součástí nejen práce odborníků, ale také slovníku běžné komunikace. Populace často používá pojem stalking nesprávně. Lidé mnohdy označují určité chování tímto pojmem, ač dané chování nenaplnuje psychologické či právní náležitosti stalkingu. Vznikají pak velké neshody mezi laickou veřejností a policejními úředníky. Tato práce se však nevěnuje stalkingu jako takovému, ale je cílena na odnož stalkingu, která se do povědomí lidí teprve dostává. Kyberstalking je mnoha odborníky považován za specifické odvětví stalkingu, které naplňuje jeho skutkové podstaty, avšak odehrává se výlučně v kyberprostoru, tedy na internetu, nebo pomocí telekomunikačních zařízení.

Tuto práci můžeme rozdělit na tři části. V první části se věnujeme nezbytnému definování pojmů, které jsou důležité pro část druhou, ve které se věnujeme výlučně kyberstalkingu. Ve třetí části je navržen možný výzkum na predikci viktimizace. První dvě části práce se navzájem prolínají, neboť stalking i kyberstalking jsou činy, které k sobě vážou množství potřebných znalostí z jiných oborů, jako například z právního oboru či oboru IT.

První kapitola této práce je věnována kyberprostoru. Definice kyberprostoru je pro naši práci důležitá, avšak je pouze symbolická, neboť se práce nezabývá kyberproblematikou. Není lehké shrnout a představit kyberprostor v krátké úvodní kapitole, avšak pro potřeby naší práce je rozsah a obsah kapitoly dostačující. V podkapitole představujeme i specifickou komunikaci na internetu. Komunikace na internetu či skrz telekomunikační přístroje se značně liší od komunikace face-to-face v mnoha aspektech, které jsou poté používány při a využívány pro kyberstalking. Výše jsme zmínili, že kyberstalking není jen pojmem psychologickým, ale nalézáme jej především v právním řádu. Proto jsme do další podkapitoly zařadili přehled kyberzločinů, které se nějakým způsobem váží ke kyberstalkingu.

Stalking je obsahem druhé kapitoly. Považujeme za nutné představit tento pojem poměrně podrobně, jelikož tvoří základ kyberstalkingu. Proto se v této kapitole věnujeme nejen jeho vymezení, rozdílnosti definic a jeho projevům, ale i historii, která nám přiblíží jeho problematiku. Pokud spojíme obsah první a druhé kapitoly, vznikne nám kapitola třetí, tedy kyberstalking. Ve třetí kapitole se tedy dostáváme k samotnému jádru naší práce. Nejdříve se věnujeme problematice, která se s pojmem váže. Pojem je nový, není dostatek výzkumů a definice není sjednocená. Poté se pokusíme kyberstalking vymežit tak, abychom s ním v práci mohli pracovat. Dále se věnujeme projevům kyberstalkingu, které se mohou ale nemusí ztotožňovat s projevy off-line stalkingu. Obsáhlou kapitolu věnujeme pachatelům, jejich motivům a typologii. Další podkapitolou je vztah oběti a pachatele. O něco užší kapitola

pojednává i o obětech kyberstalkingu. Do této kapitoly zařadíme i možnosti prevence či následné péče pro oběti. Mimo jiné se tedy věnujeme i dopadům toho trestného činu na oběť. Jelikož se náš návrh výzkumu zabývá chováním obětí na internetu, samozřejmě se touto problematikou také zabýváme v literárně-přehledové části této práce.

Poslední kapitola literárně-přehledové části této práce tvoří právní rámec stalkingu potažmo kyberstalkingu. Je velmi důležité zmínit, že stalking není jen pojem psychologický, ale má i právní ukotvení. Nebylo tomu tak vždy, a tomu se právě věnujeme v naší poslední kapitole. Je také velmi důležité, že oběti nyní nalézají podporu v právním systému.

Druhá část této práce se zabývá návrhem výzkumu. Navrhujeme kvalitativní výzkum věnující se mapování chování obětí před tím, než se staly obětí kyberstalkingu. Cílem této práce je mapovat rizikové chování. Na základě tohoto zjištění by dále bylo možné vyvíjet preventivní aktivity, aby nedošlo k viktimizaci kyberstalkingem. V této kapitole nechybí podkapitola výzkumného vzorku, designu ani etiky. V závěru celé práce shrneme nedostatky či klady výzkumu i literárně přehledové části v kapitole diskuze.

V této práci jsme k vypracování využili zahraničních zdrojů, jejichž překlad realizovala autorka sama. Českých zdrojů je uvedeno minimum, jelikož toto téma není v České republice tolik rozšířené, jako jinde ve světě. V práci jsme citovali dle APA (2010) stylu. Legislativní dokumenty jsme citovali dle normy ČSN ISO 690. Cílem této práce je především komplexní teoretické zmapování problematiky kyberstalkingu.

1. Kyberprostor

Pro vymezení kyberstalkingu je nutné v krátkosti uvést a představit prostor, kde je tento trestný čin uskutečňován. Díky tomu můžeme vymezit rozdíly mezi kyberstalkingem a stalkingem, jelikož je to právě tento daný prostor, který činí hlavní rozdíl. Jelikož se níže v práci budeme věnovat kyberzločinu a dále vymezení kyberstalkingu po právní stránce, je představení kyberprostoru nezbytné.

Pojem cyberspace (česky kyberprostor) byl poprvé použit Williamem Gibsonem v roce 1984 (Benedikt, 1991). Je všeobecně známo, že kyberprostor je imaginární, tedy bez hmotné podstaty, avšak jeho základ je reflektování reálného světa. Což znamená, že jeho existence je na reálném světě závislá. Kyberprostor odráží rozmach a vývoj technologického pokroku a vývoj informačních a telekomunikačních služeb.

Kyberprostor poskytuje určitou anonymitu, která se právě využívá k páchání trestných činů v tomto prostředí. Tato anonymita však není dokonalá. Experti dokáží vyhledat datovou stopu zanechanou pachatelem. Ovšem pro laického uživatele internetu nebo telefonu není tato stopa dohledatelná a pachatel útoku tak může zůstat obětí anonymní.

1.2 Specifická komunikace v kyberprostoru

V této krátké kapitole se budeme věnovat specifičnosti komunikace, která probíhá pomocí online přenašečů či telefonu. Mezi tyto přenašeče řadíme e-mail, chaty, internetové diskuze, messengery, ale i SMS, které mohou, ale nemusí být přenášeny internetovým připojením. V kybernetickém prostředí probíhá komunikace specificky.

Jedním z důležitých faktorů online komunikace je anonymita. Anonymita může být úplná či jen částečná. Nízkou anonymitu poskytují videohovory (Skype) nebo například reálné uživatelské účty na sociálních sítích, které obsahují pravdivé jméno vlastníka. Naopak vysokou anonymitu poskytují například různé chaty, kde se uživatelé přihlašují pomocí přezdívky (Joinson, 2003). Samozřejmě se na sociálních sítích lze přihlásit pod falešným jménem a rázem se stává z nízké anonymity majitele účtu anonymita velmi vysoká. Tuto anonymitu poté využívají pachatelé kyberzločinů, jelikož laickými cestami nemůže oběť zjistit, kdo za falešným profilem stojí. Díky anonymitě se jedinci na internetu (i ti, kteří nepáchají žádné trestné činy) stávají více otevření, agresivnější, bezprizorní. Právě specifikum anonymity je pro kyberstalking typické, jelikož níže v práci uvedeme, že mnoho obětí kyberstalkingu nezná svého kyberstalkera a mnohdy ani neví jeho pohlaví.

Internetové prostředí umožňuje komunikovat s velkým množstvím lidí naráz, ve veřejných prostorách internetu poskytuje možnost diváků (toho využívají pachatelé

kyberšikany) a data daná na internet jsou již jen stěží smazatelná. Toho lze právě využít při kyberstalkingu. Stačí malá nepozornost oběti, zmínka o nynějším výskytu, aktivita na internetu, takzvané “lajkování“ na sociálních sítích a pachateli se naskytne mnoho možností, jak oběti nahánět strach.

1.3 Kyberzločin

Kyberkriminalita, nebo v českém jazyce počítačová kriminalita, je pojem zavedený a používaný od začátku 20. století. Není to tak, že by již začátkem minulého století existovaly počítače, které by se daly zneužít k páčání trestných činů. Důvodem je, že se do kyberkriminality počítá i kriminalita páčána pomocí telefonních přístrojů (Matějka, 2002). Kyberzločin se dá rozdělit do dvou kategorií – kriminalita páčaná proti počítači a kriminalita páčána s využitím počítače (Matějka, 2002). Pro účely naší práce nás bude zajímat samozřejmě druhá kategorie.

Existuje neskutečné množství kybernetické kriminality – bonet, malware, ransomware, spam, podvodné webové stránky, hacking, cracking, internetové pirátství, sniffing a mnoho dalších (Kolouch, 2016). Nás bude zajímat kapitola kybernetických útoků na sociálních sítích, mezi které patří kyberšikana, kybergrooming, sexting a konečně kyberstalking. Kyberstalkingu věnujeme celou naši práci, ale právě projevy kyberstalkingu se mohou zaměnit s projevy například kyberšikany, proto považujeme za nutné představit i další kybernetické útoky.

V dalších kapitolách narazíme na problém, že kyberstalking bývá zaměňován za kyberšikanu, zejména z důvodu, že nějaké projevy kyberšikany jsou i projevem kyberstalkingu. Důležitý rozdíl mezi kyberstalkingem a kyberšikanou tkví ve faktu, že cíl kyberšikany je oběť znemožnit, ponížit, zesměšnit nebo urazit. Toto chování se může odehrávat i v reálném světě pomocí off-line šikany, ale díky kyberprostoru není šikana omezena na místo a čas fyzicky sdíleným s obětí. Kyberšikana může probíhat vzdáleně, 24 hodin denně 7 dní v týdnu. Nejčastějšími projevy kyberšikany je pomlouvání, urážení a zastrašování pomocí instantních messengerů, sociálních sítí, SMS aj.; pořizováním zvukových či video nahrávek oběti a jejich následným umístěním na internet. Tyto nahrávky mohou obsahovat fyzickou nebo psychickou šikanu oběti či nahrávky nebo obrázky oběti, které ji nějakým způsobem zesměšňují. Dále mezi projevy kyberšikany patří vydírání, zneužívání cizího účtu aj. (Kolouch, 2016).

2. Stalking

Dříve než vymezíme hlavní téma této bakalářské práce, musíme se nejdříve věnovat pojmu, který je odrazovým můstkem pro kyberstalking. Stalking je pojem, pro který se těžko hledá obecně uznávaná definice. Nastíníme tedy vymezení pojmu stalking, budeme se věnovat krátkému historickému vývoji pojmu a typickým projevům daného jednání.

2.1 Definice stalkingu a jeho projevy

Pro stalking nebyla zatím nalezena všeobecně uznávaná definice, která by pokrývala kompletní projevy tohoto činu. Stalking je vzorec chování, který se skládá z mnoha různých jednání, která sama o sobě stalking netvoří. Dohromady ale vzniká právě takový soubor chování, který pokud trvá určitou dobu, může být za stalking považován.

Pro ukázkou, jak je těžké definovat tento pojem, jsme si vybrali definici od Pathé a Mullen (1997, str. 12):

Stalking je popisován jako soubor chování, při kterém jedinec jiného člověka opakovaně a nevyžádaně obtěžuje a kontaktuje. Obtěžování může zahrnovat pronásledování, potloukání se kolem, udržování dohledu a snahy o kontakt. Komunikace může být prostřednictvím dopisů, telefonních hovorů, e-mailů, graffiti nebo lístečků připnutých například na autě oběti.

Čírtková (2013, str. 212) definuje stalking jako podobu násilí: „*Jejím hlavním znakem je obsesivní fixace známého nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou pak obtěžuje systematicky a úporně nevyžádanou a nechtěnou pozorností.*“ Dále uvádí, stejně tak jako Mullen a Pathé (1997), že pronásledování pachatelem může být i pomocí dopisů, telefonátů nebo SMS zprávami. Samozřejmě také zmiňuje fyzické vtírání se do blízkosti oběti.

Obě definice mají podobné prvky, a to že stalking se vyznačuje dotěrným chováním, kterým svou oběť utlačuje, omezuje a obtěžuje. Škála chování, která se do stalkingu počítá je široká a nemá přesné hranice. Nejčastěji se jedná o potloukání se kolem místa bydliště či práce, kontaktování oběti pomocí telefonu či skrz internetovou komunikaci.

Kromě jednání výše zmíněného, stalking disponuje ještě mnohem širším záběrem chování. Může se jednat o nevyžádané objednávky na účet oběti nebo falešné obviňování (Pathé & Mullen, 1997). Stalker, jak se pachateli stalkingu říká, ale může přistoupit k mnohem drastičtějším metodám, jako jsou nevyžádané návštěvy pracoviště oběti, vyhledávání častého výskytu oběti, pomluvy, nadávky, dopisy mnohdy s hrozivým obsahem, výhrůžky oběti či jejím blízkým, poškození majetku a jiné (Purcell, Pathé & Mullen, 2004). Od tohoto chování bohužel mnohdy není daleko k uskutečnění oněch hrozeb. Fyzické napadení není u stalkingu tak časté, to ovšem neznamená, že k němu nedochází. Purcell et al. (2004) ve své studii uvádějí, že 39,5 %

stalkerů se dopustilo vyhrožování oběti a 24,1 % tyto hrozby uskutečnilo a oběť fyzicky napadlo. Dreßing, Kuehner & Gass (2005) ve své studii uvádějí, že časté způsoby fyzického napadení jsou fyzické zadržování proti jejich vůli (24,4 %), mlácení (11,5 %), napadení předměty (9 %), sexuální obtěžování (42,3 %) a nucení k sexuálnímu aktu (19,2 %). Z těchto výzkumů, a nejen z nich plyne, že ač stalking ve své podstatě nemá projevy fyzického napadení obětí, a jedná se spíše o psychické následky tohoto trestného činu, nesmí být výhrůžky a hrozby stalkerů brány na lehkou váhu. Je totiž velmi vzácné, ale ne vyloučené, že stalkeri se uchylují i k tomu nejdrastičtějšímu fyzickému napadení, které končí smrtí oběti. Nejznámější oběti stalkingu jsou například Rebecca Schaeffer nebo John Lennon, kteří byli svými stalkery zabití.

Kromě výše zmíněných projevů je jedním z hlavních poznávacích znaků stalkingu dlouhodobé, a hlavně opakované dotěrné chování pachatele. Délka projevů chování, které se dá považovat za stalking se autor od autora liší. Zejména se také liší minimální délka stalkingu v pojetí psychologickém a pojetí právním. Psychologické pojetí minimální délky trvání stalkingu je z pravidla 2 týdny (např. Dreßing et al., 2005). Naopak právní rámec chápe minimální délku tohoto nebezpečného pronásledování mnohem delší. Vantuch (2011) ve svém odborném článku zabývající se pojetí stalkingu v českém právním vyjádření považuje za minimální délku čtyř týdnů. V českém trestním zákoníku je stalking vyjádřen jako dlouhodobé pronásledování. Dlouhodobostí každý autor rozumí jinak dlouhý čas. Například Růžička se v Komentáři k dlouhodobosti vyjadřuje takto: „*Dlouhodobostí se rozumí to, že se nejedná pouze o ojedinělý nebo jednorázový čin, dochází k němu po určitou dobu (zpravidla nejméně jeden měsíc) a opakovaně, právě v opakování a dlouhodobosti spočívá závažnost tohoto jednání.*“ (Draštík, 2015, str. 2769). Z pravidla také nalézáme v psychologických výzkumech týkajících se stalkingu a kyberstalkingu časové neohraničení tohoto nebezpečného pronásledování (např. Nobles, Reyns, Fox & Fisher, 2012). Probandi těchto výzkumů jsou takzvaní „self-defined“ sami se tedy cítí jako oběti stalkingu. Jejich vymezení záleží tedy na jejich vlastním pocitu, nikoli na předem definované minimální délce nebezpečného pronásledování.

Minimální délka není jediná důležitá podmínka stalkingu. Vedle ní autoři mluví i o intenzitě nebo frekvenci. Autoři studií a publikací o stalkingu se shodují na tom, že intenzita neboli opakovanost tohoto dotěrného chování je důležitou definicí. Už ale neuvádějí, co takové opakované chování znamená (např. Čírtková, 2013; Kopecký, 2010; Pathé & Mullen, 1997). Jedni z mála autorů, kteří se problematice intenzity věnují jsou Harald Dreßing, Christine Kuehner a Peter Gass (2005). Z jejich studie zjistíme, že stalker kontaktuje svou oběť několikrát do týdne a v 15 % případů dokonce několikrát denně. Intenzita tohoto nevyžádaného kontaktu

je tedy skutečně značná a pro oběť psychicky náročná. Z právního hlediska se intenzivním pronásledování rozumí více než 10 pokusů o kontakt v rámci 10 týdnů (Vantuch, 2011).

Dalším typickým projevem je kromě délky a intenzity také množství způsobů kontaktování oběti. V průměru se jedná o pět různých způsobů kontaktování či jiného připomínání se oběti stalkerem (Dreßing et al., 2005).

2.2 Historie pojmu

Stalking jako takový není hlavním tématem této práce, přesto považujeme za nutné zmínit se v krátkosti o historii a vývoji tohoto pojmu, aby bylo pochopeno, z jakého důvodu je toto chování stále bráno na lehkou váhu.

Stalking je pojmem poměrně novým. Pojem stalking v kriminalistickém pojetí byl poprvé použit v 80. letech 20. století (Mullen, Pathé & Purcell, 2009), ačkoli chování, které jej definuje je známo již od 18. století. Psychiatr Pinel a jeho žák se zabývali chováním, které popisovali jako erotomanií. Erotomanie popisovala chování, při němž byl pachatel patologicky vázán na jinou osobu. Toto chování se projevovalo jako umanutý obdiv (Čírtková, 2008). Důležité na tomto odstavci je, že stalking byl tedy dříve považován pouze za chování motivované erotickým obdivem. Průlom v tomto myšlení dle Dreßing a Gass (2002) poskytl De Clérambault, který uvedl, že toto chování může být i opačné. Čili že pachatel (v tomto případě častěji žena) věří, že ji oběť miluje a z toho důvodu svou oběť pronásleduje. Motivací zde je pýcha a pocit jedinečnosti (De Clérambault, 1942 podle Dreßing & Gass, 2002). Díky událostem 80. let 20. století se přesouvá toto manické pronásledování z psychiatrických léčeben do rukou soudců. K těmto událostem patří mnoho atentátů a vražd, které byly následkem stalkingu slavných osobností (Mullen et al., 2009). V dnešním pojetí se ale stalking nesoustředí pouze na pronásledování motivované erotomanickým bludem, ale zahrnuje excesivní systematické slídění spojené s násilím, různé formy psychického terorizování motivované pomstou a nenávistí (Čírtková, 2008). Stalking zůstal v podvědomí lidí spojený pouze s erotomanickým motivem pronásledování a je proto brán na lehkou váhu. Dokazuje to studie Hoffmann, Düll, Wondrak, Voß & Özsöz (2008), ve které došli k závěru, že 33,3 % hlášení stalkingu na policii nebylo policisty bráno vážně.

3. Kyberstalking

Výše jsme definovali stalking jako úmyslné nebezpečné pronásledování, slídění, ohrožování jedné osoby osobou jinou, které trvá po delší čas. Jak již název napovídá, kyberstalking je pouze jednou formou stalkingu, který splňuje veškeré požadavky stalkingu, avšak probíhá specificky a pouze jen v internetovém prostředí. (Nobles et al., 2014). Kyberstalking se může snadno zaměnit za kyberšikanu (Maple, Shart & Brown, 2011). Z toho důvodu jsme jasně definovali pojem stalking, kyberprostor i kyberšikanu, aby se s těmito termíny nemohl kyberstalking v této práci zaměnit a zároveň jsme ho mohli správně zařadit.

Jelikož stalking jako takový je pojem a fenomén poměrně nový, řádově vstoupil do povědomí lidí před 40 lety, a výzkumy této oblasti se datují nejvíce do devadesátých let 20. století, popřípadě první dekády století jednadvacátého, jeho výzkum v žádném případě není u konce. O to více narážíme na pomyslnou díru v publikacích týkajících se kyberstalkingu. Pokud označíme stalking za nový fenomén, kyberstalking je fenomén o to novější. Stejně jako výzkumy stalkingu, i kyberstalking se objevuje v odborných člancích na konci devadesátých let minulého století a v prvních deseti letech století jednadvacátého. Přesně tehdy, kdy se rozmáhá internet (Cavezza & McEwan, 2014).

Bohužel důkaz o novosti stalkingu, popřípadě kyberstalkingu nalézáme i v trestním zákoníku. V Kalifornii přijali zákon, který považuje stalking za trestný čin, už v roce 1990, tedy jako jedni z prvních, v evropských zemích se novely trestního zákoníku přijímaly v prvním desetiletí 21. století. V Čechách se novela Trestního zákoníku, která obsahovala nebezpečné pronásledování, přijala až v roce 2009. Do té doby se chování odpovídající stalkingu nepojímalo jako trestný čin, popřípadě pouze na základě určitého chování pachatele (omezování domácí svobody, vyhrožování) (Komárek & Šebesta, 2010).

O kyberstalking se velmi zajímá Working to Halt Online Abuse (WHOA), což je nezávislá organizace založena Jayne Hitchcock v roce 1997. Organizace provádí každoroční výzkumy kyberstalkingu na základě informací od obětí, kteří se samy organizaci přihlásí. V Čechách se věnuje kyberstalkingu převážně paní docentka Čírtková a doktor Šmahaj z katedry psychologie v Olomouci.

V naší práci vycházíme z teorie, že kyberstalking je odnož stalkingu. Tuto teorii nám také potvrzuje výzkum Dreßing, Bailer, Anders, Wagner & Gallas (2014), kde nalézáme četnost samostatně stojícího kyberstalkingu (25,8 %), míchání projevů off-line stalkingu a kyberstalkingu (42 %) a případů, kdy kyberstalking je předchůdce stalkingu v off-line prostředí (16,5 %) nebo naopak (15,8 %). Z těchto čísel tedy můžeme usuzovat, že kyberstalking jde ve tři čtvrtinách případů ruku v ruce s off-line stalkingem. Proto v naší práci budeme předpokládat,

že typologie stalkerů se dá do určité míry aplikovat i na typologii kyberstalkerů a dopady na oběť jsou u obou typů stalkingu stejné. Budeme však brát na vědomí, že stalking a kyberstalking nejsou totožné trestné činy.

3.1 Projevy kyberstalkingu

Ke stalkingu v kybernetickém prostředí využívají pachatelé veškeré prostředky jím přístupné. Jedná se nejčastěji o e-maily, SMS, telefonáty, komunikaci skrz online chatové platformy (Facebook messenger, WhatsApp, Viber a mnoho dalších), komunikaci a sledování skrz sociální sítě (například Facebook, Instagram, Twitter). Vynalézavost stalkerů však nezná mezí a pro nahánění strachu oběti využívají mnoho dalších možností, které kyberprostor poskytuje. Zveřejňují reklamy nebo inzeráty pod jménem oběti, činí objednávky na účet oběti, zveřejňují osobní údaje oběti na internetu, vytvářejí falešné účty na sociálních sítích pod jménem oběti, hackují se do internetových účtů oběti a mění jejich nastavení, a mnoho dalších (Cavezza & McEwan, 2014; Moriarty & Freiburger, 2008; Privacy rights clearinghouse, 2017).

Na několika málo z mnoha případů kyberstalkingu můžeme pozorovat téměř všechny výše vyjmenované projevy. Jak uvádí Jouvernal (2013) ve svém příspěvku na internetu, mnoho žen se potýká s kyberstalkingem právě pomocí zveřejňování inzerátů. Stalker zveřejní jménem oběti inzerát, mnohdy se sexuálním obsahem. Zájemci, kteří si inzerát přečtou poté obtěžují oběť, která je v takové chvíli bezmocná. Mnohdy jsou tito zájemci agresivní, dotěrní a neodbytní.

Dalším projevem kyberstalkingu je obtěžování oběti pomocí zpráv, e-mailů nebo telefonátů. Toto chování většinou předchází ostatním projevům a je proto nejčastější (D'Ovidio & Doyle, 2003). Jedná se o prvotní snahu pachatele upoutat na sebe pozornost oběti. Pokud nedosáhne svého, uchyluje se k drastičtějším metodám, jako je právě již výše zmíněná inzerce, reklama či zveřejňování osobních údajů oběti na internetu. Obsahem těchto nevyžádaných zpráv může být od básní a písniček přes fantazie o jejich budoucím vztahu a intimní informace o oběti či její rodině až po obscénní obrázky, pornografii či výhrůžky (Spitzberg & Hoobler, 2002). Chování kyberstalkerů ovšem nezůstává pouze u obtěžujícího chování, ale mnohdy přerůstá ve výhrůžky zabití. Toto chování se paradoxně objevuje více u kyberstalkerů než u off-line stalkerů, pravděpodobně z toho důvodu, že kyberprostor umožňuje pachateli vyjádřit se více dramaticky (Alexy, Burgess, Baker & Smoyak, 2005).

Jak jsme zmínili v kapitole u kyberprostoru, pachatelům je internetem poskytována určitá anonymita. Díky ní oběť laickými kroky nemůže zjistit, kdo se za pachatelem skrývá, či kde se vůbec pachatel nachází, pokud ji to pachatel sám neprozradí. Pachatel může být vzdálen

přes půl světa ale také sedět dvě řady za obětí v přednáškové hale (Privacy rights clearinghouse, 2017). Tímto se velmi liší projev kyberstalkingu od off-line stalkingu, při němž pachatel v převážné míře svou oběť fyzicky pronásleduje.

3.2 Pachatelé kyberstalkingu

V této kapitole představíme typologii kyberstalkerů a vztah mezi pachatelem a obětí. Zde je nutné podotknout, že množství výzkumů zaměřených na pachatele kyberstalkingu je velmi minimální. Jak uvádí National centre for cyberstalking research (2015), kyberstalking jde často ruku v ruce se stalkingem v reálném světě. Není tedy možné dokonale oddělit online a off-line stalking.

Na rozdíl do off-line stalkingu není při kyberstalkingu výjimkou, že pachatel není oběti znám. Oběť je vystavena kyberstalkingu, ovšem netuší, kdo za tímto činem stojí. Tuto tezi podporuje pravidelný výzkum WHOA, z jejichž dat z let 2009-2013 je jasné, že pachatelů neznámého pohlaví se vyskytuje okolo 20 % všech případů.

Ač se zdá, tak stalking není jen výhradou mužskou. Takové domněnce napovídá označení stalker, který je v mužském rodě. Stalking a samozřejmě i kyberstalking se neváže na jedno pohlaví. Nejsou vzácné případy pronásledování muže ženou, či jinou ženu a stejně tak mužské pronásledování se neváže pouze na ženské oběti, ale jsou i oběti mužské (Dreßing & Gass, 2002). Názory na množství mužských pachatelů kyberstalkingu se liší. Každý zdroj však uvádí nadpoloviční většinu mužských pachatelů. Dle studie D'Ovidio & Doyle (2003) je mužských pachatelů 80 %. Dle Bocij (2004) je také více mužských (61,5 %) než ženských pachatelů. I když se informace liší, v každém případě můžeme předpokládat, že stejně tak jako u stalkingu, většina pachatelů jsou muži. WHOA se dlouhodobě zabývá výzkumem kyberstalkingu, jejich obětí a pachatelů. Dle nejnovější studie (2013) se v případě kyberstalkingu jedná o 40 % mužů, 30 % žen a 30 % neznámých pachatelů. Pro srovnání však můžeme uvést, že při off-line stalkingu se mužský pachatel objevuje častěji než u kybernetického stalkingu. Statisticky se jedná o více než 80 % výskytu mužů v roli pachatele kyberstalkingu (Gass, Dreßing & Kuehner, 2005; Mullen et al., 2009; Pathé & Mullen, 1997).

3.2.1 Typologie kyberstalkerů

K pojetí kyberstalkingu existují dva protichůdné názory. Jedni zastánci tvrdí, že kyberstalking je pouze druh tradičního stalkingu, při kterém se využívají elektronické zdroje (např. Nobles et al., 2014). Oproti tomuto názoru jde tvrzení, že kyberstalking je samostatně stojící druh nebezpečného chování. Například Bocij (2003) uvádí, že: „*Kyberstalking*

reprezentuje novou formu chování, kdy je technologie využívána k obtěžování jednoho či více lidí.“ Oba názory se pravděpodobně překrývají a nestojí v úplné opozici, my však v této práci vycházíme především z teorie, že kyberstalking je odnož a druh tradičního stalkingu. Z toho důvodu považujeme typologii stalkerů za totožnou nebo velmi podobnou typologii kyberstalkerů. Zatím žádná námi dostupná studie se nezabývala čistě typologií kyberstalkerů, proto není dosud vyvráceno, že by typologie stalkerů byla odlišná od typologie kyberstalkerů.

K typologii stalkerů potažmo kyberstalkerů se vyjádřilo mnoho autorů (např. Kienlen, Birmingham, Solberg, O'Regan & Meloy, 1997; Mullen, Pathé, Purcell & Stuart, 1999; Zona, Sharma & Lane, 1993). Kienlen et al., (1997) vytvořili typologii stalkerů na základě přítomnosti či absenci psychotického onemocnění, neprokázaly se však žádné statisticky významné rozdíly mezi psychotickými a nepychotickými stalkery. Tuto typologii tedy nepovažujeme za významnou, avšak o psychickém narušení stalkerů se později zmíníme v jiné typologii.

Velmi významná a uznávaná je studie od autorů Mullen et al. (1999). Na základě studie 145 stalkerů z psychiatrické kliniky vytvořili autoři typologii, která obsahovala pět typů založených na vztahu k oběti a motivaci jejich chování, které jsou psychologicky velmi zajímavé. Nejvíce zastoupený typ stalkera je takzvaný **Intimacy-seeking stalker** (Stalker vyhledávající intimitu) čili stalker přesvědčený o tom, že oběť je jeho pravá láska. U tohoto typu stalkerů je velmi často zastoupena bludná porucha erotomanického typu (delusional disorder of the erotomanic type), schizofrenie, mánie, poruchy osobnosti a patologické poblouznění (morbid infatuations). **Incompetent stalker** (Nekompetentní stalker) obtěžuje oběť s přesvědčením, že jeho chování by mohlo vést i intimnímu sblížení s obětí. Na první pohled jsou tyto první dvě typologie téměř stejné, avšak Nekompetentní stalker není na rozdíl od Stalkera vyhledávajícího intimitu přesvědčený, že oběť jeho city opětuje. Zastoupení tohoto typu stalkerů obsahuje intelektuálně méně obdařené jedince a sociálně nekompetentní jedince. **Resentful stalker** (Dotčený stalker) je obzvláště zákeřný typ pachatele, který obtěžuje svou oběť pouze s úmyslem ji nahnat strach či ji ublížit. Většinou si pachatelé za svou oběť vybrali náhodně kolemjdoucí ženu, která se jevila jako atraktivní, bohatá a spokojená. Pachatel ale v tomto okamžiku procházel nějakým ponižujícím odmítnutím ze strany jiné ženy. V této typologii se také objevuje typ pachatele, který obtěžuje svou oběť za účelem se pomstít, takzvaný **Rejected stalker** (Odmítnutý stalker). Jak autoři uvádějí, příkladem je muž, který pronásledoval lékaře z toho důvodu, že nedokázal diagnostikovat jeho ženě rakovinu. Poslední typologii tvoří takzvaní **Predatory stalkers** (Draví stalkeri), kteří se připravují sexuálně napadnout svou oběť. Tyto pachatele uspokojoval pocit moci a síly, který jim stalking přinášel. Zároveň je uspokojovala představa útoku na oběť. Pachatelé převážně trpěli parafilii a

v minulosti se u nich objevila větší pravděpodobnost k odsouzení za sexuální delikty než u jiných typů stalkerů.

Jinou, poměrně podobnou typologii vymyslel v devadesátých letech Zona et al. (1993). Nejvíce zastoupeným typem stalkerů je takzvaný **Simple obsessional stalker** (Lehce obsedantní stalker), který dle autorů studie trpí poruchou osobnosti nebo se potýká se závislostí na návykových látkách. Tento pachatel byl v minulosti odmítnutý obětí, či měli partnerský vztah, který se rozpadl. Vyskytuje se zde i odmítnutí ze strany oběti v pracovním životě (nepřijetí na místo, ukončení pracovního poměru). Druhou četnou skupinou je **Love obsessional stalker** (Milostně obsedantní stalker). Tento stalker je falešně přesvědčen, že je zamilovaný do své oběti, která je zamilovaná do pachatele, ale nemůže svou náklonnost dát najevo. Pachatel se tedy cítí povinen projevít svou lásku k oběti a přimět oběť, aby projevila své city k němu. Oběť zde může představovat známou osobu pro pachatele, či jen známost od vidění. Mnoho celebrit spadá do kategorie obětí těchto stalkerů. Třetím typem je **Erotomaniac stalker** (Erotomanický stalker). Na rozdíl od dvou předchozích kategorií, kdy autoři označili za pachatele mužské pohlaví, zde je typickou pachatelkou žena, která typicky vyhledává cizí muže či známé osobnosti mužského pohlaví. Nejméně zastoupenou kategorií je **False victimization syndrome** (Falešný viktimizační syndrom). Pachatelé spadající do této kategorie se sami cítí být obětí stalkingu. Motivací může být snaha o pozornost, odvetné jednání, bludné zaujetí údajným stalkerem nebo takzvané zpětné sledování.

Další velmi rozsáhlou typologii představil (Holmes, 1993). Ten představuje šest typů stalkerů, jejichž rozdělení se inspiruje jeho předchozím výzkumem sériových vrahů. Zakládá je na druhu motivace a očekávaného zisku v kombinaci s prvky, které jsou pro daný typ stalkera specifické. **Celebrity stalker** (Stalker pronásledující celebrity) pronásleduje známé osobnosti s vnitřní motivací a často fatálním následkem končící smrtí oběti. Vztah s obětí není osobní, nenalzáme zde žádné rodinné či vztahové spojení mezi pachatelem a obětí. Dle Holmese není stalking těchto pachatelů sexuálně motivován. **Lust stalker** (Chtivý stalker) neboli stalker se sexuální touhou typicky sériově vyhledává své oběti systematicky dle určitých požadavků; oběti jsou typicky cizí, mají určité fyzické nebo osobnostní rysy. K jeho činu jej vede sexuální motiv. Dalším zastoupeným je **Hit stalker** (Trestuchtivý stalker), tedy stalker, který předpokládá fyzické ublížení na zdraví oběti. Dle autora studie jsou tito stalkeri typičtí nájemní vrazi. Motiv stalkingu je majetek, nebo peníze. Pachatel není sexuálně motivován. **Love scorned stalker** (Láskou opovrhovaný stalker) se téměř podobá stalkerovi vyhledávajícím intimitu od Mullen et al. (1999). Tento stalker je taktéž motivován touhou po sblížení se s obětí. Očekává, že jeho chování dokáže oběti, jak moc se o ni stará a záleží mu na ní. Na základě této

domněnky předpokládá, že se vyvine vztah mezi ním a obětí. V tomto případě není oběť cizí osobou, ale existuje zde určitý vztah mezi obětí a pachatelem, nikoli manželský nebo pokrevní. Předposledním typem stalkera v této studii je **Domestic stalker** (Domácí stalker) se liší od předchozího typu tím, že sdílel intimní život s obětí. To znamená, že spolu měli určitý vztah, pravděpodobně založený na lásce, který se rozpadl. Stalking v tomto případě je dlouhotrvající a motivace je čistě psychologická. Posledním typem této studie je **Political stalker** (Politický stalker). Je zřejmé, že stalker si vybírá svou oběť na základě její exponovanosti v politickém světě, na základě politické ideologie. Tento typ stalkingu často končí smrtí oběti.

Poslední představenou typologii nalezneme zveřejněnou ve studii Roberts a Dziegielewska (2006). Titíž autoři vymezili v roce 1995 tři typy stalkerů: **The domestic violence stalker** (Domácky násilnický stalker), **The erotomania a/nebo delusional stalker** (Erotomanický a/nebo Omámený stalker) a poslední **The nuisance stalker** (Otravný stalker). Domácky násilnického stalkera motivuje navázání, pokračování nebo znovu obnovení partnerského vztahu s obětí, při kterém by měl nad obětí moc a kontrolu. Stalker pociťuje silné city k oběti, že nebere ohled její vlastní city. Typickou myšlenkou pachatele je: „Pokud ji nemohu mít já, tak nikdo.“ Pachatel je tedy vystaven dvěma protichůdným pocitům – lásce a nenávisti zároveň. Druhým typem je dle autorů stalker postihnutý erotomanií či klamem. Stalker je posedlý představou vztahu s obětí, který nemůže mít. Často je obětí člověk s vyšším sociálním statutem. V tomto případě není ohrožena jen oběť, ale i osoby blízké, jelikož stalker je může brát jako potenciální hrozbu v uskutečnění vztahu s obětí. Poslední typ (Otravný stalker) se vyznačuje neustálým obtěžováním své oběti nejčastěji pomocí telefonu či e-mailů. V touze být v blízkosti oběti se stalker vyskytuje na místě bydliště či práce oběti. Při výzkumu výskytu těchto typů stalkerů autoři zjistili, že nejvíce je zastoupený první typ stalkerů (54 případů z celkových n=60), druhý typ zastupoval zbytek probandů a poslední, Otravný stalker, se ve studii vůbec nevyskytoval (Roberts & Dziegielewska, 2006). Moriarty & Freiburger (2008) ve výzkumu chování kyberstalkerů použili typologii vytvořenou Roberts a Dziegielewska (2006). Zajímavé je, že domácky násilnický stalker se vyskytoval pouze v polovině případů kyberstalkingu, výskyt erotomanických a/nebo omámených stalkerů byl téměř stejný, avšak otravný stalker se v této studii projevil u 31 %. Můžeme tedy vyvodit, že typologie stalkerů a kyberstalkerů se v určitých bodech shoduje, v určitých nikoli. Díky této studii však vidíme, že aplikace typologie stalkerů na kyberstalking není nemožná.

Typologii stalkerů je skutečně mnoho a není v možnostech této práce veškeré rozdělení a typologie popsat. Je však důležité zmínit, že zatím žádná z typologií není všeobecně uznávána. Také stojí za pozornost, že studie zabývající se typologizací stalkerů se publikovaly

v devadesátých letech minulého století. V nynějším století nenalzáme téměř žádné studie zabývající se typologizací stalkerů, natož kyberstalkerů. I z toho důvodu jsme se rozhodli použít typologie stalkerů v této práci zaměřené na fenomén kyberstalkingu.

3.2.2 Vztah pachatele a oběti kyberstalkingu

Primárně můžeme rozdělit vztah oběti a pachatelů na dva tábory – oběti a pachatelé, kteří spolu měli jakýkoli (milostný, partnerský, manželský, pracovní, rodinný, přátelský aj.) vztah před začátkem kyberstalkingu potažmo stalkingu a oběti a pachatele, kteří se osobně neznají. WHOA (2013) ve své poslední statistice kyberstalkingu uvádí, že 53 % obětí mělo s pachatelem nějaký vztah. Tato data potvrzuje i studie Moriarty & Freiburger (2008), kdy dřívější vztah s pachatelem potvrdilo 44 % obětí. Nejvíce se dle WHOA (2013) jednalo o vztah partnerský (47 %) následovaným online známostí, pracovním vztahem (15 %) a rodinným příslušenstvím (14 %). Zbylé vztahy tvořily přátelské či sousedské známosti. Reyns et al. (2012) vytvořili přehled s výskytem druhu vztahu, který oběť k pachateli chovala. Nejčastější zastoupení se ukazuje vztah přátelský (25,4 %), partnerský či ex-partnerský (12,1 %) a 8 % zastupovala známost. Druhým pólem je absence dřívějšího vztahu mezi obětí a pachatelem. Dle WHOA (2013) neguje dřívější vztah s pachatelem 47 % obětí.

Je třeba zmínit, že kyberprostor umožňuje pachateli zůstat v anonymitě, proto oběť nemusí poznat, zda pachatele zná či nikoli. Téměř v každé studii na kyberstalking najdeme signifikantní výskyt kyberstalkerů, u kterých oběť nevěděla, o koho se jedná. Například 17 % (Maple et al., 2011) nebo 42,1 % (Bocij, 2003).

Mnoho studií se tedy shoduje na závěru, že vztah oběti se svým kyberstalkerem je potvrzený pouze v polovině případů (Dreßing et al., 2014; Maple et al., 2011; WHOA, 2013). Což je mnohem méně než u klasického stalkingu, kde se předchozí vztah vyskytuje častěji (Maple et al., 2011).

3.2.3 Motivace kyberstalkerů

V kapitole o typologii stalkingu jsme se seznámili s některými typickými stalkery, u nichž jsme také narazili na jejich motiv ke stalkingu. Celkově můžeme rozdělit motivy stalkerů do několika kategorií: (1) touha po vztahu/sexuálním styku s obětí, (2) touha mít moc nad obětí, (3) touha ublížit oběti. Je velmi pravděpodobné, že se kategorie prolínají, či se motivace pachatelů v průběhu času mění. Samozřejmě je velmi obtížné zmapovat motivaci kyberstalkerů, neboť opět narážíme na problém absence výzkumů. Dalším problémem v této kapitole se zdá

být, že výzkumy se zabývají především oběťmi stalkingu potažmo kyberstalkingu, avšak výzkumy zaměřené na pachatele jsou vzácné. V tomto minimu studií nenalzáme výzkum na motivaci pachatelů, ale pouze na jejich genderové, věkové či jiné rozdělení. Motivaci ke stalkingu, popřípadě kyberstalkingu tedy budeme čerpat převážně z výzkumů o typologii stalkerů/kyberstalkerů.

Do první kategorie motivace kyberstalkingu spadají ti pachatelé, kteří touží mít nový vztah s obětí, popřípadě ukončený vztah znovu vyvolat. Popřípadě sem můžeme zařadit ty pachatele, kteří touží mít intimní pohlavní styk s obětí. Dle výzkumu WHOA (2013) 53 % kyberstalkerů mělo vztah s obětí. Do tohoto výskytu se řadí nejen milostný potažmo manželský vztah, ale i vztah přátelský, pracovní, rodinný či online vztah. Nejvíce je však zastoupený vztah partnerský či manželský. Nemůžeme však na základě těchto údajů předpokládat, že všichni kyberstalkeři mající v minulosti vztah s obětí chtějí tento vztah obnovit. Je totiž možné, že odmítnutí pachatelé se dopouštějí stalkingu za účelem ublížení oběti, nikoli za účelem obnovení či navázání vztahu. Do této kategorie motivace však můžeme zařadit výše zmíněné Intimacy-seeking stalkers a Incompetent stalkers (Mullen et al., 1999), z jiné typologizace Simple obsessional stalkers a Love obsessional stalkers (Zona et al., 1993) Lust stalkers a Love scorned stalkers od Holmes (1993) a v poslední řadě Domestic violence stalkers a Stalkery erotomanické či s bludným přesvědčením (Dziegielewski & Roberts, 1995 in Roberts, A. R. & Dziegielewski, S. F. 2006). Do tohoto okruhu motivace samozřejmě spadá mnoho dalších stalkerů z jiných typologizací, které nebyli v této práci zmíněni.

Stalkeři, kteří touží mít moc nad obětí se objevují ve výše zmíněné typologii od Mullen et al. (1999) a to Predatory stalker. Částečně sem i spadá Domestic violence stalker (Dziegielewski & Roberts, 1995 in Roberts, A. R. & Dziegielewski, S. F., 2006), který sice touží mít s obětí partnerský vztah, ale ten ovšem musí být založen na dominantnosti stalkera. V jiných typologizacích se nevyskytuje kategorie založena převážně na této motivaci, ale to neznamená, že se stalkeři z jiných typologií zde vyskytovat nemohou.

V poslední řadě se objevuje motivace ublížit oběti, nahnat ji strach, zastražit ji, obtěžovat ji či ji potrestat. Do této kategorie mohou spadat ti stalkeři, jejichž původní motivace byla sblížit se s obětí, ale z důvodu odmítnutí se chtějí nyní oběti pomstít. Z výše zmíněných typologií zde můžeme nalézt Obsessional stalkers (Zona et al., 1993) nebo Rejected a Resentful stalkers (Mullen et al., 1999).

Nemůžeme předpokládat, že veškeré případy stalkingu/kyberstalkingu budeme schopni zařadit do těchto tří kategorií motivací. Vyskytují se zde stalkeři, kteří jsou atypičtí svou

motivací, jako je třeba False victimization stalker (Zona et al., 1993), či stalkerů zařazení do typologie Holmesové (1993).

Pravděpodobně jediná studie obsahující závěr o motivaci chování přímo kyberstalkerků ukazuje, že nejvíce pachatele motivovalo ke kyberstalkingu odmítnutí, ublížení nebo uražení obětí (61,9 %). Žárlivost motivovala pachatele v 54,9 % případů, a v téměř polovině případů si oběť myslela, že motivací pachatele je touha zahájit milostný vztah s obětí. Téměř ve 40 % případů byla motivem pomsta pachatele (Dreßing et al., 2014). Z tohoto výzkumu můžeme vyvodit, že ke kyberstalkingu se uchylují převážně ti pachatelé, kteří očekávali či očekávají milostný vztah s obětí. Pokud se jejich očekávání nedočká pozitivní odezvy, nastupuje motiv žárlivosti, uražení či pomsty.

3.3 Oběti kyberstalkingu

Alexy et al. (2005) uvádí častější výskyt mužské oběti kyberstalkingu než u stalkingu, kde je častější oběť žena. Tento výzkum je pravděpodobně jediný, který přišel s tímto přelomovým výsledkem, ostatní výzkumy dokazují, že ženské oběti jsou častější než mužské, ačkoli je výskyt mužských obětí u kyberstalkingu vyšší, než u off-line stalkingu (Paullet, Rota & Swan, 2009; WHOA, 2013).

Kyberstalking, stejně jako stalking se neváže na jedno pohlaví ani na věkovou kategorii. Oběti kyberstalkingu se může stát kdokoli jakéhokoli věku. Nejvíce obětí však dle většiny studií nacházíme mezi ženami ve věku mezi 20-39 lety u mužských obětí se věkové rozmezí posouvá o deset let výš (Maple et al., 2011; Reysn et al., 2012), nejčastěji v partnerském vztahu (Reysn et al., 2012).

3.3.1 Chování oběti na internetu

Ačkoli by se dalo předpokládat, že častější používání internetu vede k pravděpodobnější viktimizaci, opak je pravdou. Pohyb na internetu nepredikuje výskyt viktimizace kyberstalkingu (Paullet et al., 2009). Gregorie (2001) ve své práci dokonce zmiňuje, že jedinec není uchráněn před kyberstalkingem, ani když nepoužívá internet:

Lidé, kteří nemají přístup na internet nebo kteří se rozhodnou nebýt on-line nejsou imunní proti kyberzločinům. Databáze osobních informací je dostupná na internetu a umožňuje stalkerovi přístup k přihlašovacímu jménu oběti, reálnému jménu oběti, adrese, telefonnímu číslu, a jiným osobním informacím, nebo umožňuje stalkerovi napodobovat oběť on-line. Pachatel může obtěžovat oběť na počítači skrz e-mail nebo skrz běžnou poštu, telefonními hovory, nebo se dokonce objevit v domě nebo práci oběti. Telekomunikační technologie také zjednodušují kyberstalkerovi možnost pobídnout třetí stranu k obtěžování a/nebo vyhrožování oběti.

Oběti kyberstalkingu však počítač většinou používají, ať ve větší či menší míře. V dnešní době drtivá většina mladých lidí vlastní svůj počítač a jsou průměrně na 100 minut každý den připojeni na internet (Anderson, 2001). Jak jsme psali výše, pohyb na internetu nepředikuje viktimizaci, ale chování na internetu ano. Nakupování přes internet, hraní her, kontrolování e-mailů nebo jiné běžné používání internetu nemá vliv na viktimizaci. Vliv však má čas strávený jedincem v instantních messengerech a IRC (otevřená chatovací místnost umožňující hromadnou komunikaci nebo soukromou komunikaci mezi dvěma jedinci). Tato aktivita zvyšuje možnost stát se obětí kyberstalkingu. Jedinec tedy může trávit čas na internetu, aniž by se vystavoval riziku kyberstalkingu, ale čas strávený s lidmi pomocí internetové platformy tento risk signifikantně zvyšuje (Holt & Bossler, 2008). I dle výzkumů jsou oběti častěji sledované a obtěžované pomocí emailů a sociálních sítí (nejčastěji Facebook), zatímco pomocí textových zpráv bylo obtěžováno mnohem méně obětí (Paulet et al., 2009; WHOA, 2013). Jedinci, kteří byli obětí kyberstalkingu také potvrdili, že již v minulosti byli obětí kyberšikany (Craft & Wang, 2010). Můžeme tedy předpokládat nějaký druh sekundární viktimizace kybernetických trestných činů.

Zajímavé je, že k viktimizaci vede i užívání online sezonek neboli stránek, které pomáhají jejím uživatelům najít přes internetovou platformu lásku či společnost (Jerin & Dolinsky, 2001). Mezi takové můžeme zařadit například zastaralé Libimseti.cz, které již zaniklo, ale poslouží pro představu o online seznamkách, či velmi rozmáhající se platformu Tinder. Ukázalo se, že čím déle uživatelka využívala platformu online sezonek, tím více se vystavovala riziku viktimizace kyberstalkingu. Ovšem pouze riziku kyberstalkingu, nikoli off-line stalkingu. Kyberstalking započatý na základě online sezonek se do off-line stalkingu přenesl jen v mizivém procentu případů (Jerin & Dolinsky, 2001).

Nebylo prokázáno, že znalost počítačové techniky může jedince uchránit před viktimizací kyberstalkingu (Bocij, 2003; Holt & Bossler, 2008). V rámci preventivního opatření před kyberstalkingem a jinými druhy kyberzločinu byl však vymyšlen program na detekci nevyžádaných zpráv a jejich následnou blokadu (Al-Khateeb & Epihaniou, 2016). Tento program je zatím ve fázi vývoje, a proto jsou oběti zatím odkázány samy na své možnosti a schopnosti. Oběť by měla přerušit jakýkoli možný kontakt s pachatelem, pokud takový kontakt udržuje (neodpovídat na zprávy, nezvedat telefony, zablokovat si sledování na sociálních sítích). Je nutné, aby si oběť dokumentovala projevy kyberstalkingu pro případ pozdějšího usvědčení pachatele z trestného činu. V neposlední řadě by oběť měla smazat veškeré osobní údaje z internetu, díky kterým by bylo pro pachatele snadné ji vysledovat i v reálném životě. Doporučuje se například nepoužívat pravé jméno na sociálních sítích,

nezveřejňovat telefon a adresu, nebýt veřejně na internetu ve spojení se svými příbuznými (přátelé na Facebooku). Oběť se může obrátit na instituce jako je Policie ČR nebo nezisková organizace Bílý kruh bezpečí, kde oběť nalezne právní a psychologickou bezplatnou pomoc.

3.3.2 Dopady trestného činu na oběť

Dopady trestného činu na oběť ovlivňují jak její psychiku, tak i její další způsob života. Čírtková (2013) udává, že následky mohou být od jemných nuancí po dopady viditelné i laickým okem. Je však zajímavé, že téměř do detailu stejný trestný čin má na jednu oběť fatální dopad a druhá oběť se s následky vyrovná téměř okamžitě.

Stalking potažmo kyberstalking zanechává na oběti jasné následky. I když bychom mohli rozlišovat následky zanechané stalkingem a kyberstalkingem, zmíníme v této kapitole dopady obou těchto činů, neboť jak již bylo několika studii výše potvrzeno, kyberstalking se jen málokdy vyskytuje sám, mnohdy je doprovázen právě off-line stalkingem. Sheridan a Grant (2007) uvádějí, že není signifikantní rozdíl mezi dopady stalkingu a kyberstalkingu na oběť, ať už by se rozdíl týkal emocionálních změn nebo protektivního chování. Gregorie (2001) ve své práci uvádí, že ač v případech kyberstalkingu chybí fyzický kontakt s pachatelem nebo jeho konáním, psychologický dopad je stejný. Konkrétně kyberstalking vystavuje oběť fyzickým, emocionálním a psychickým traumatům, mezi které patří poruchy spánku, opakující se noční můry, poruchy příjmu potravy, nadměra stresu, pocit bezmoci či pocit ztráty vlastní bezpečnosti.

Jednou ze skutkových podstat stalkingu/kyberstalkingu je, že oběti toto chování nahání strach. Nadpoloviční většině obětí nahánělo pachatelovo jednání strach (Dreßing et al., 2014; Kamphuis & Emmelkamp, 2001; Paullet et al., 2009). Pocit strachu byl signifikantně závislý na pohlaví oběti. Ženy pocítovaly strach více než muži (Maple et al., 2011; Paullet et al., 2009). Dalšími psychickými dopady na oběť je pocit bezmoci nebo pocit, že jejich fyzická ochrana je narušena (Kamphuis & Emmelkamp, 2001). Kromě strachu se u obětí kyberstalkingu objevuje agorafobie, úzkostnost, vztek, podrážděnost nebo také sebevražedné myšlenky (Sheridan & Grant, 2007).

Dalšími příznaky u více než poloviny obětí stalkingu se prokázalo být změna telefonního čísla, změna pravidelných denních tras, strach vyjít ven z bytu nebo zabezpečování svého obydlí. V menší míře se vyskytuje změna bydliště v rámci města nebo dokonce do jiného města, jiné oběti zanechaly práce či školy. Nadpoloviční většina obětí vyhledala právního poradce (Kamphuis & Emmelkamp, 2001). U obětí kyberstalkingu se vyskytuje množství úzkostí a strach z fyzického ublížení, jelikož by výhrůžky uskutečňované v kyberprostoru

mohly vést k jejich uskutečnění v reálném světě. I tato obava je vázaná na genderové rozdělení. Ženy se typicky bojí více fyzického napadení než muži. Mužské oběti kyberstalkingu se naopak více bojí o svou reputaci či o finanční ztrátu (Maple et al., 2011).

Případy zabití stalkerem jsou sice výjimečné, ale existují (např. případ Michaely Maličkové, vražda Rebecca Schaeffer, ...), vyskytují se stejně tak i případy zabití oběti kyberstalkingu. Mladá žena byla zabita poté, co její stalker našel na internetu číslo její sociální pojistky. S touto informací byl schopný nalézt číslo poznávací značky jejího auta a její adresu zaměstnání. Své plány dívku zabít zveřejnil na internetu a krátce poté ji skutečně zavraždil (Gregorie, 2001).

Dalším následkem trestného činu může být takzvaná posttraumatická stresová porucha. U obětí kyberstalkingu se vyskytuje ve více než třetině případů (Short, Guppy, Hart, & Barnes, 2015). Posttraumatická stresová porucha se u oběti vyskytne jako opožděná reakce na stresovou událost. Na rozdíl od akutní reakce na stres je posttraumatická stresová porucha dlouhodobá reakce. Mezi příznaky patří opakované prožívání dané stresové události ve snech nebo fantaziích. Oběť se vyhýbá místům, kde se daná situace přihodila. Při této poruše ztrácí oběť zájem o své předešlé aktivity, trpí úzkostí, poruchami spánku, její ostražitost je vyšší a v neposlední řadě pozorujeme sklon k agresivním či panickým reakcím (Raboch & Pavlovský, 2001).

Dalším shledaným fenoménem u obětí kyberstalkingu je takzvaná reviktimizace čili opakovaná viktimizace. Jak uvedl Craft & Wang (2010), oběti kyberstalkingu se stávají ti jedinci, kteří dříve byli oběťmi kyberšikany. Samozřejmě se nejedná o pravidlo, avšak signifikantní reviktimizace je zde patrná. Čírtková (2013) uvádí, že určitou predispozicí reviktimizace je naučená bezmocnost. Oběti se značně naruší a sníží životní síla a odhodlanost k jakýmkoli krokům pro vlastní záchranu. Oběť se stává submisivní a pasivní a díky tomu se stává snadnější kořistí pro potenciální pachatele. Tuto naučenou bezmocnost můžeme vnímat v případech stalkingu a kyberstalkingu, kdy se oběti rozhodly neoznámit trestný čin policii, protože věřily, že chování samo přestane (Alexy et al., 2005).

4. Právní rámec

Pokud mluvíme o kyberstalkingu, mluvíme o skutkové podstatě určitého trestného činu. Jelikož se tedy jedná o trestný čin, nesmíme v této práci opomenout důležitou kapitolu, díky které se oddálíme od oboru psychologie, a přejdeme do oboru trestního práva. Kyberstalking je specifický trestný čin, jehož skutková podstata obsahuje nespočet možností naplnění, praktik a činností, které samy o sobě kyberstalking netvoří, ovšem pokud se spojí dohromady a trvají po určitou dobu v internetovém prostředí, přicházíme k definici kyberstalkingu. Druhou kapitolu bude tvořit ochrana obětí kyberstalkingu právním systémem. Jelikož se na oběť kyberstalkingu vztahuje zákon o obětech trestných činů, přijde nám důležité tento zákon zde zmínit, jelikož poskytuje právní i psychickou podporu a ochranu oběti.

4.1 Zákon o nebezpečném pronásledování

V této kapitole se krátce budeme věnovat vymezení kyberstalkingu jako trestného činu v České republice, a z toho důvodu zde bude použita převážně tuzemská literatura. Uvedeme, jak se právní systém dívá na tento trestný čin, který se v trestním zákoníku objevuje poněkud nově.

V ustanovení § 354 Trestního zákoníku nalezneme znění trestného činu nebezpečné pronásledování, které odpovídá stalkingu. Toto ustanovení vstoupilo v účinnost ke dni 1.1.2010 v nové kodifikaci trestního práva hmotného, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (Sýkora, 2012).

Je vhodné zde odcitovat úplné znění Trestního zákoníku nebezpečného pronásledování, jelikož můžeme poté porovnat psychologickou definici kyberstalkingu a pojetí nebezpečného pronásledování dle právního systému (Úplné znění zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, 2017):

- (1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že
 - a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým,
 - b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
 - c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,
 - d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
 - e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.
- (2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1
 - a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,
 - b) se zbraní, nebo
 - c) nejméně se dvěma osobami.

Z citace vidíme, že kyberstalkingu se bude týkat zejména jednání podřazené pod písmeno c) prvního odstavce. Nicméně samotný akt pod písmenem c) netvoří kyberstalking, pokud takové chování není tvrdošíjně, neodbytně opakováno, nevymezuje se běžnému chování a není dlouhodobě opakováno, což je dle Vantucha (2011) a Šámala (2012) minimálně 4 týdny.

Ne veškeré chování, které by odpovídalo stalkingu, lze zařadit pod kyberstalking. Šámal (2012) v Komentáři k trestnímu zákoníku pod pojem kyberstalking zařazuje chování, které se odehrává výhradně na internetu, a neodbytné chování je provozováno pomocí nevyžádaných e-mailů, negativních zpráv pomocí chatu, šíření pomluvy či hanění jména oběti pomocí internetových platforem (blogy, sociální sítě) a dokonce se pod pojmem kyberstalking tímto autorem považují útoky na počítačová data oběti (rozesílání virů, zablokování, nedovolené získávání soukromých dat oběti).

V našem trestním zákoníku ale nalézáme podmínku k naplnění skutkové podstaty trestného činu kyberstalkingu (či jen stalkingu), která se skrývá pod písmenem e) prvního odstavce § 354. Bez naplnění této skutkové podstaty není možné považovat dotěrné a dlouhodobé chování za stalking, pokud nevzbuzuje v oběti důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví. Tato podmínka se nezdá být šikovná, jelikož jen málo stalkerů ženského pohlaví může ve své mužské oběti vzbuzovat důvodné obavy o jeho život.

Dále bychom se mohli zabývat slovním spojením uvedeném pod písmenem e) 1. odstavce, § 354, které se zdá být poněkud nešťastné, jelikož samotná oběť se v případě stalkingu musí obávat o svůj život **nebo** o své zdraví, ale je podmínka, aby se v případě obávala o život **a** zdraví jejich blízkých. Toto ovšem není podstatné pro naši práci.

V poslední řadě bychom se krátce zmínili o postizích pachatele. Podle závažnosti trestného činu se pachateli zakáže daná činnost či je potrestán odnětím svobody až na jeden rok (popřípadě déle, pokud splňuje podmínky uvedené ve druhém odstavci).

4.2 Zákon o ochraně obětí trestného činu

Dle zákona o obětech trestných činů se k oběti kyberstalkingu vztahuje hned několik práv, které může využít. Ačkoli se dle § 2 odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů tento zákon týká oběti, „*teré bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil,*“ a nemluví se zde vysloveně o psychické újmě na zdraví, která bývá nejčastějším dopadem na oběť, není oběť kyberstalkingu z tohoto zákona vyjmuta. Dle zákona má oběť právo na poskytnutí odborné pomoci (psychologického, sociálního poradenství a právní pomoci) nebo na bezplatné poskytnutí odborné pomoci od akreditovaných subjektů.

Dle zákona o ochraně obětí trestného činu má oběť za určitých okolností nárok na krátkodobou ochranu Policíí ČR, na utajení vlastních osobních údajů, na ochranu před druhotnou újmou, která zahrnuje například vyhnutí se kontaktu s pachatelem nebo na peněžitou podporu. Všechna tato opatření (a další, která jsou v zákoně zmíněna) poskytují oběti právní podporu a mají velký vliv na její psychickou oporu (Jelínek, 2014).

4.3 Psychologická stránka právního zakotvení

Po psychologické stránce je právní ukotvení nebezpečného pronásledování velice důležité. Od vydání tohoto ustanovení se oběti trestného činu nebezpečného pronásledování mohou obracet na policii, a oprávněně od nich očekávat podporu a pomoc. Fakt, že proti pachateli mohou bojovat nejen svými prostředky (změnou životního stylu, vyhýbání se místům, kde by jej mohli potkat atd.) ale i prostředky právními, vzbuzuje v oběti pocit naděje a ochrany.

Než vyšla tato novela trestního zákoníku, oběti se na policii téměř nemohly spolehnout. Pachatel totiž dle právního systému nespáchal trestný čin ani přešůpek. Oběť mohla podat trestní oznámení pouze na elementy chování stalkera, jakým by mohlo být například poškozování majetku, vydírání, nebo vyhrožování. Pokud se pachatel vyhýbal těmto činům, právní systém proti jeho chování nemohl zakročít.

I v případě podání trestního oznámení na elementy chování stalkera, nezaručoval právní systém ochranu oběti a ukončení pachatelova jednání. Oběť se tedy mohla spolehnout pouze na své síly a prostředky, nikoli na právní systém. Příklad, a hlavně dopad této naštěstí již zalepené díry v právním systému můžeme vidět v případě Michaely Maličkové, jejíž stalker ji po několika měsících vyhrožování, sledování a ohrožování utloukl k smrti. Michaela se přitom obracela na policii s prosbou o pomoc, policie však mohla učinit jediný krok proti pachatelovu jednání. Pachatel dostal trest za násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci dvě stě padesát hodin veřejně prospěšných prací. Tento trest nejenže nesplnil, ale nezabránil mu v další činnosti mířené proti Michaela (Kopecký, 2010; Koudela, 2010). V tomto případě vidíme, že oběť se ani svými možnostmi nemohla ubránit tomuto nebezpečnému pronásledování a o právní řád se opřít nemohla. Proto vydání této novely zákona je velmi důležitá součást psychické i fyzické ochrany oběti.

Druhá strana tohoto právního zakotvení spočívá v nespůlupráci policie s oběti. Pomoc právníků či policie vyhledává signifikantní množství obětí, bohužel ne vždy se setkávají se spoluprací a pomocí (Pathé & Mullen, 1997). Dle Voß, Hoffmann & Wondrak (2005) 69 % obětí stalkingu uvádí, že se setkala s odbytím či nespůluprací policejních úředníků při ohlášení tohoto trestného činu. „*Někteří zaměstnanci tvrdili, že nemohou nic udělat, oběť musí mít nejprve nůž v zádech. Jiní bagatelizovali problém („Bud'te rádi za ctitele“)* nebo jej zamítli jako

soukromou záležitostí („Smečka se pere, smečka spolu také vychází“). 80 % obětí tak považovalo policejní opatření za nedostatečné nebo nevhodné.“ (Voß et al., 2005, str. 15).

5. Návrh výzkumného projektu

V první části jsme se věnovali přehledu literatury, která se tématem zabývá, a jejímu shrnutí. V druhé části této bakalářské práce bychom chtěli navrhnout kvalitativní výzkum týkající se obětí kyberstalkingu. Jak bylo zmíněno v kapitolách výše, mnoho výzkumů ohledně stalkingu se provádělo v 90. letech 20. století, popřípadě začátkem 21. století. Velmi málo výzkumů je anebo bylo prováděno na účet kyberstalkingu. Pokud je již nějaký takový výzkum prováděn, je prováděn na výzkum pachatelů tohoto trestného činu (např. Dreßing et al., 2005; Hoffmann et al.; 2008, Purcell et al. 2004 a další). Z toho důvodu jsme se rozhodli vypracovat návrh výzkumu obětí kyberstalkingu.

Dalším důvodem, proč jsme se rozhodli věnovat obětem kyberstalkingu je prevence tohoto trestného činu. Jak více rozepíšeme níže, cílem výzkumu bude zjistit typické chování lidí na internetu, které později zvyšuje riziko pronásledování pachatelem stalkingu. Jinými slovy se budeme snažit zjistit, jaké chování je rizikové a vede k viktimizaci kyberstalkingu. Pokud by se výzkum zdařil, mohl by posloužit jako prevence tohoto nebezpečného jednání. Identifikace a pojmenování určitého chování na internetu přispěje k možnosti vyhnout se viktimizaci nebo aspoň k redukci rizika.

Existuje jednoduché vysvětlení, proč daný výzkum bude kvalitativní. Jelikož chybí poznatky o obětech kyberstalkingu, nemůžeme vytvořit kvantitativní výzkum. Proto budeme začínat sběrem dat v kvalitativní rovině, abychom poznatky z nich získané mohli testovat kvantitativně. Kvalitativní výzkum nám umožní sesbírat data od obětí kyberstalkingu a nahlédnout tak do chování a prožívání oběti před tím, než byla viktimizována. Tento výzkum dá možnost v pozdějším potenciaálním kvantitativním výzkumu prozkoumat, zda vůbec existuje určitý typ chování, které předchází viktimizaci. Pokud takové chování existuje, díky tomuto výzkumu jej definujeme a pojmenujeme a učiníme tak první krok k možné prevenci. Druhý výsledek, který by ovšem byl pro nás negativní, by ukázal, že nenalezneme shodu ve výpovědích obětí, tudíž že pravděpodobně neexistuje žádné chování obětí nevede k jejich pozdější viktimizaci a kyberstalking je tedy čin nezávislý na chování oběti.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem tohoto kvalitativního výzkumu bude zjistit, zda existuje určitý vzor chování, který později vede k viktimizaci daného jedince. Nemusí se však jednat přímo o vzor chování, avšak pouze o jednotlivé rizikové kroky. Otázkou výzkumu bude, zda takový vzorec chování existuje. Dále by kvantitativní výzkum prozkoumal sílu souvislosti daného chování s kyberstalkingem a pomohl tak k jeho prevenci. Díky výsledkům tohoto výzkumu bychom mohli například podpořit vytvoření preventivních programů. Kvantitativní výzkum ovšem nezahrnujeme do

tohoto návrhu, a věnujeme se pouze výzkumu kvalitativnímu, který pro potencionální kvantitativní výzkum pouze generuje hypotézy.

Druhým cílem tohoto výzkumu bude zjistit, jaké jsou následky kyberstalkingu na oběť. Je totiž pravděpodobné, že od doby proběhlých výzkumů se změnilo nejen chování kyberstalkerů, ale také chování kyberstakees. Je tedy nutné zmapovat všechny možné důsledky pronásledování v kyberprostoru, prožívání oběti a její aktivity, aby se s ním mohlo počítat jak v klinické, tak v kriminalistické praxi. Pro psychologicko-klinickou praxi je nutné také zjistit, kdy kyberstalking začíná na oběť působit v takové míře, že začíná měnit své návyky a žije ve strachu. Až v té době se totiž může mluvit o kyberstalkingu a psycholog může nasadit správně zvolenou intervenci. A až od této doby lze také podat trestní oznámení, jelikož chování pachatele naplňuje skutkovou podstatu trestného činu nebezpečného pronásledování.

5.2 Design výzkumu

Kvalitativní výzkum zde bude využit z důvodu hloubkového sběru dat od obětí kyberstalkingu. Čili budeme provádět kolektivní případovou studii na obětech kyberstalkingu. Tímto se dostaneme do hloubky dané problematiky a utvoříme základní kámen pro budoucí potencionální kvantitativní výzkum. My zde volíme kvalitativní výzkum, jelikož chceme danou problematiku poznat do hloubky. Kvalitativní výzkum sbírá data i s jejich kontextem, více tedy výzkumník dovede do dané problematiky. Dále výzkumníkovi dovoluje zjišťovat nové fenomény v jejich přirozeném prostředí. Také tento typ výzkumu umožňuje navrhnout teorie, které dále může kvantitativní výzkum potvrdit.

Sběr dat bude probíhat metodou kvalitativního dotazování formou polostrukturovaného rozhovoru face-to-face. Rozhovor by byl polostrukturovaný, pro větší flexibilitu a možnost se přizpůsobit dotazovanému. Dále nám poskytuje možnost optat se, zda jsme dané výpovědi správně porozuměli. Jádrem polostrukturovaného rozhovoru jsou otázky zmíněné v kapitole Soubor otázek. Na tyto otázky se výzkumník musí zeptat, počet doplňujících otázek je libovolný. Otázky rozhovoru jsou určeny pro otevřenou odpověď. Rozhovor by byl se souhlasem dotazovaného nahráván, kvůli možnosti přepisu. Administrátor dotazníku by zaznamenával heslovitě body, ke kterým by se chtěl v rozhovoru s respondentem vrátit nebo se na ně doptat. Administrátor by dodržoval předem dané schéma otázek. Dále by byla s respondentem sepsána dohoda o zpracování osobních údajů, které po ukončení face-to-face rozhovoru budou anonymizována.

Příprava sebraných dat k jejich vyhodnocení bude probíhat doslovnou transkripcí. I když je tato metoda velmi časově náročná, vyhneme se její pomocí zkreslení dat a možného

vytracení důležitého momentu výpovědi respondenta. Poté přepsaná data zakódujeme. Vytvoříme si určité kódy, pod které budou spadat odpovídající výpovědi jedinců. Například kód chování na internetu, chování mimo internet, chování pachatele aj. Tyto kódy se mohou v průběhu analýzy měnit, jelikož nemusíme v počátku analýzy podchytit veškeré kódy a budeme je v rámci analýzy nuceni přehodnotit či vytvořit nové. Při vyhodnocování zvolíme analýzu zaměřenou na případ, jelikož nás zajímá celý případ s okolnostmi a detaily. Vyhodnocení bude probíhat metodou vytváření trsů. Touto metodou získáme přehled o nejčastěji se opakujících vzorcích chování, které nás ve výzkumu zajímají a zároveň může odkrýt vzorce chování či jiné proměnné, které mohou vést k viktimizaci.

5.3 Výzkumný soubor

Je předem daná struktura výběru. Výzkumný soubor bude tvořen oběťmi kyberstalkingu. Bude důležité oddělit oběti, které jsou nebo byly oběťmi pouze kyberstalkingu, a které byly nebo jsou oběťmi kombinovaného stalkingu. Je totiž pravděpodobné, že oběti kombinovaného stalkingu svého stalkera předem znaly a ten od nich mohl jistým způsobem získat nebo vědět osobní data, jako je bydliště, různá hesla k sociálním sítím či e-mailu a podobně. Výzkum se zaměří na shodné znaky těchto dvou skupin i na jejich specifika. Ověření těchto specifík by proběhlo následným potenciaálním kvantitativním výzkumem. Množství respondentů nelze předem jednoznačně určit. Data budeme sbírat do té doby, dokud se budou objevovat nové fenomény. V takovém případě můžeme sběr dat uzavřít s tím, že jsme sesbírali dostatek informací a lze je vyhodnotit.

Sehnání reprezentativního vzorku tohoto typu nebude jednoduché a bude nutné počítat s delší dobou výběru tohoto souboru, a tedy i delší dobou sběru dat. Jelikož se jedná o kyberstalking, i výběr respondentů bude probíhat převážně v kyberprostoru. Na sociálních sítích bude rozšířen požadavek s prosbou o účasti na výzkumu kyberstalkingu. Respondenti, kteří se do daného výzkumu přihlásí projdou krátkým vstupním dotazníkem, který zajistí hrubé rozdělení obětí kyberstalkingu a ostatních účinkujících, kteří požadavky kyberstalkingu nesplňují. Respondenti splňující podmínky budou požádáni o osobní schůzku, na které celý výzkum proběhne.

Kromě vyhledávání respondentů na sociálních sítích oslovíme také neziskovou organizaci Bílý kruh bezpečí s prosbou o pomoc vyhledávání obětí trestného činu kyberstalkingu. Klienti této organizace, kteří přijdou s žádostí o právní nebo psychologickou poradu v rámci kyberstalkingu budou požádáni o účast na tomto výzkumu. Jelikož tito klienti již projdou konzultací s psychologem, nadále nebudou muset absolvovat vstupní minidotazník.

Vstupním požadavkem bude věk respondenta čítající minimálně 18 let, jelikož je výzkum zaměřen na kyberstalking páchaný na dospělých. Kyberstalking u dětí je specifická forma mnohdy spojována s šikanou a kyberšikanou. Proto se vyhneme začlenění dětských respondentů do výzkumu. Respondenty budeme nabírat tak dlouho, dokud se budou objevovat nové fenomény. Respondenti by však měli pokrývat rovnoměrně obě pohlaví, věkové skupiny či jiné demografické dělení. Snažíme se totiž co nejvíce přiblížit se tímto souborem celé populaci obětí kyberstalkingu.

V dotazníku, který bude rozšířen po sociálních sítích, budou obsaženy tyto otázky:

1. Stal/a jste se někdy obětí pronásledování, vyhrožování, ohrožování nebo jiného chování v internetovém prostředí nebo pomocí telefonu, které vám bylo nepříjemné?
2. Nahánělo Vám toto chování strach?
3. Jak dlouho toto chování trvalo?

Na tyto tři krátké otázky respondenti odpoví. Pokud na první otázku odpoví negativně, nebudou dále zavedeni do databáze později oslovených respondentů. Druhou otázku je opět možno zodpovědět pouze ano/ne. Pokud respondent odpoví negativně, dále nebude do výzkumu zařazen. Poslední otázka je spíše informativní, zda se jedná o dlouhodobé pronásledování. Pronásledování, či jiné nepříjemné chování trávající méně než dva týdny (Dreßing et al., 2005) nelze považovat za stalking. Proto i ti respondenti, kteří na předchozí otázky odpověděli kladně, ale zde odpoví kratší čas než dva týdny, nebudou do výzkumu v danou chvíli zařazeni. Je možné, že dotěrné chování u těchto osob přesáhne trvání dvou týdnů v průběhu našeho výzkumu, proto se výzkumníci těmto respondentům ozvou po uplynutí dvou týdnů po vyplnění vstupního minidotazníku.

Po vyplnění tohoto dotazníku zanechají jedinci kontakt, na který se výzkumníci ozvou a domluví si osobní schůzku. Po prvním kontaktu s probandem s ním bude zacházeno jako s anonymním jedincem a data, která od klienta výzkumníci dostanou, budou anonymizována.

5.4 Soubor otázek

V rozhovoru by byly použity otázky, které by napomohly k rozklíčování specifického chování obětí na internetu či mimo něj. Otázky můžeme rozdělit do několika souborů, které se týkají chování obětí. V rámci dotazování před započetím rozhovoru se výzkumník bude ujistovat, zda je respondent skutečně obětí kyberstalkingu. Jak již bylo zmíněno výše, o kyberstalking se jedná, pokud dotěrné chování pachatele je delší než 2 týdny (Dreßing et al.,

2005), druhá podmínka kyberstalkingu je vzbuzování obav v oběti. V samotném prvním bloku rozhovoru se budou otázky týkat konkrétního chování pachatele.

V druhém bloku otázek se budeme věnovat oběti kyberstalkingu. Část otázek se bude věnovat jejímu chování mimo internet, část otázek se bude věnovat chování oběti na sociálních sítích a jinde na internetu. Chování oběti nemusí být nutně aktivní, ale může se o oběti zmiňovat někdo jiný a tím ji exponovat pro širokou veřejnost. I tomuto se bude věnovat část otázek.

Poslední blok otázek bude věnován následkům kyberstalkingu na oběť. Jedním z cílů tohoto výzkumu je právě zmapování následků kyberstalkingu.

5.4.1 První soubor otázek

Neuvedeme zde celý soubor otázek, který bude v této části rozhovoru. Jelikož je to rozhovor polostrukturovaný, uvedeme v této a v dalších podkapitolách hlavní stěžejní otázky, od kterých se budou dále odvíjet otázky doplňující a předem nezadané.

1. Stalo se Vám, že jste se díky někomu cítil/a v poslední době ohrožena?
2. Byl/a jste v někdy v poslední době vystavena výhrůzkám, pronásledování, vyhrožování, šikaně, poškodil někdo Vaše jméno v prostředí internetu?
3. Jak přesně toto chování vypadalo/vypadá, jak probíhalo/probíhá?
4. Bylo možné, že se dané chování dělo jako reakce na Vaše předchozí chování na internetu či mimo něj?
5. Jak dlouho toto obtěžování trvalo, nebo trvá?
6. Zmínil/a jste se někomu o tomto dotěrném chování?
7. Znáte dotyčného/dotyčnou? Popřípadě jak dlouho ji/ho znáte?
8. Byl/a jste obětí takového chování poprvé? Pokud ne, popište prosím, jak vypadalo předchozí dotěrné chování.

5.4.2 Druhý soubor otázek

Stejně tak jako v podkapitole předešlé, i zde uvedeme jen hlavní otázky týkající se tohoto bloku čili chování oběti před samotným kyberstalkingem. Dále je nutné se zeptat, zda je oběť sociálně exponovaná, jelikož právě to může být důvod k viktimizaci.

1. Jak vypadá Váš obvyklý den?
2. Stýkáte se s mnoha lidmi?
3. Kolik času trávíte na internetu?
4. Jste na sociálních sítích aktivní? Jak?
5. Komunikujete na internetu s lidmi, které osobně neznáte?

6. Dodržujete zásady bezpečného chování na internetu? Jak takové zásady vypadají?
7. Jste považován/a za slavnou osobnost, nebo za osobnost, o jejíž existenci má povědomí široká veřejnost?

5.4.3 Třetí soubor otázek

Jak již bylo zmíněno, kyberstalking zanechává na oběti jisté následky. Díky těmto následkům je možné definovat, jak silný či jak důrazný byl kyberstalking. Otázky z tohoto souboru však zařazujeme hlavně z důvodu, abychom zjistili, jaké jsou právě následky kyberstalkingu, dle kterých lze případné oběti identifikovat. Existuje totiž předpoklad, že lidé se za viktimizaci kyberstalkingem stydí, ovšem následky těchto činů jsou neodvratitelné. Lze tedy těmto obětem díky definování následků včas pomoci, i když sami se k viktimizaci nepřiznají.

1. Spíte pravidelně a kvalitně?
2. Změnil/a jste v poslední době (nebo v době, kdy se popisované chování dělo) některé Vaše návyky?
3. Učinil/a jste ve vašem životě nějaké razantní kroky, které by změnily Váš život?
4. Pozoruje Vaše okolí na Vás nějaké změny (popřípadě pozorovalo v době nebezpečného pronásledování)?
5. Kolik času nyní trávíte na sociálních sítích?
6. Jaké pocity ve vás vyvolávalo dotěrné chování?
7. Pociťoval/a jste strach?
8. Svěřil/a jste se někomu o tomto chování? Komu? Proč zrovna tomuto člověku/této instituci?

5.5 Zpracování dat

Sebraná data budou nahrána na diktafon, či jiný elektronický záznamník. Data budou převedena doslovnou transkripcí na do elektronické písemné podoby. Tato metoda je sice časově velmi náročná, ovšem vyhneme se díky ní vynechání důležitého bodu výpovědi respondenta. V přepsaných výpovědích nalezneme vzorce chování oběti na internetu, chování pachatele, pocity a prožitky oběti či jiná specifická data pro daný případ. Tím data zakódujeme. Pro analýzu dat jsme se rozhodly vybrat metodou vytváření trsů. Trsy, které vytvoříme, vznikají na základě tematického překrývání se vzorců (kódů). Takže například trs chování na internetu obsahuje veškeré chování na internetu, které respondenti ve výpovědi uvedli. Díky ní získáme přehled, jaké vzorce chování či jiná specifika se ve výpovědích vyskytují. Tato data poté mohou být kvantitativně zkoumána v budoucím výzkumu.

Informace získané od respondentů se rozdělí do dvou skupin, podle toho, kam spadal respondent: čistý kyberstalking nebo kombinovaný kyberstalking. Nejdříve administrátoři zafixují nahraný rozhovor tím, že jej přepíší do písemné podoby a následně v každé odpovědi každého rozhovoru naleznou specifické situace, příznaky, následky či čas trvání. Následně tato specifika porovnají v rámci dané skupiny mezi sebou. Výsledkem bude soupis daného chování v daném kontextu. A samozřejmě budeme moci díky dvěma skupinám respondentů porovnat, jak se liší chování či následky čistého kyberstalkingu a kombinovaného kyberstalkingu. Výsledky tohoto šetření nám dokládají, že určité chování se vyskytlo u obětí kyberstalkingu. Jeho typičnost, či četnost výskytu bude dále zkoumat potencionální následující kvantitativní výzkum.

5.6 Etika

Ač se jedná o návrh výzkumu, cítíme nutnost zde zmínit jeho etické hledisko. Výzkum provádíme s nejlepším svědomím a cílem pomoci populaci. V našem výzkumu se budeme řídit „*primum non nocere*“ tedy především neškodit.

S probandy bude provedena dohoda, že smí kdykoli bez udání důvodu odstoupit od výzkumu a že do výzkumu nastupují dobrovolně bez nároku na honorář. S probandem bude zacházeno s respektem, bude respektována jeho autonomie a nebude podněcován k žádné odpovědi. Bude brán zřetel na jeho práva a se všemi probandy bude zacházeno stejně. S osobními údaji bude zacházeno opatrně, nebudou nikde zveřejňovány. Při první možnosti budou osobní data anonymizována a dále se bude zacházet s daty pouze jako s anonymními znaky. Probandi budou seznámeni s nutností nahrávání si zvukové cesty jejich rozhovoru a bude jim vysvětlen důvod, proč je nutné audio nahrávku zhotovit. Znovu budou ujištěni, že data jsou anonymní. Rozhovor face-to-face bude samozřejmě probíhat v soukromí, v tiché a útulné místnosti.

Proband bude mít možnost debriefingu. Na konci rozhovoru bude mít možnost seznámit se s cílem výzkumu, motivem výzkumu jeho smyslu a dalšími náležitostmi. Bude mít možnost zeptat se na cokoli, co ho zajímá. Jsme si vědomi, že znovuprožívání strachu a nepříjemných pocitů při vzpomínání na kyberstalking není žádnému probandovi příjemné. Z toho důvodu bude k dispozici psychologický pracovník schopný poskytnout intervenci v případě, že ji proband bude potřebovat.

6. Diskuze

Literárně přehledová část i návrh výzkumu v sobě ukrývají určitá úskalí, kterým jsme se i při vši snaze nemohli vyhnout. V této kapitole zkusíme shrnout, kde má tato práce mezery, a kvůli jakým rušivým faktorům by mohly být ovlivněny výsledky výzkumu. Zároveň zde ovšem zmíníme, kde má daná práce pozitiva.

Práce shrnuje poznatky ze studií a odborných textů na téma kyberstalking. Zvolená literatura pokrývá nejen evropské, ale i americké odborné články a knihy, proto můžeme říci, že předkládá rozsáhlý přehled o kyberstalkingu. Dále předkládá výsledky mnoha studií, které práci oživují a poskytují lepší přehled o problematice.

V literárně-přehledové části jsme často uváděli, že se nabízí málo autorů, kteří se věnovali ve svých pracích čistě kyberstalkingu. Vzhledem k tomu, že se kyberstalking považuje za odnož stalkingu, je pravděpodobné, že výsledky výzkumů stalkingu se přenášejí na kyberstalking. Kyberstalking je však také považován za úplně nový trestný čin, tedy tento přenos výsledků není plně možný. I my jsme se v naší práci nechali zlákat vidinou, že výsledky výzkumů stalkingu mohou pokrývat kyberstalking. Ač jsme se snažili držet se výzkumů prováděných čistě na kyberstalkingu, jsou v naší práci místa, kde jsme použili zdroje zabývající se stalkingem. Tato místa jsme však řádně označili, aby nedošlo k mýlce, a bylo jasné, kde stalking končí a kyberstalking začíná. I když tématu kyberstalkingu se zatím věnovalo pramálo autorů, není v našich silách projít veškeré zdroje a získat vědomosti a výsledky od všech odborníků. I ty projité mohou být určitým způsobem zkresleny kulturně. Výzkumy prováděné v Americe nemusí sedět na českou populaci. Také jsme již zmiňovali, že literatura na toto téma se pohybuje na přelomu tisíciletí. Literatura i výzkumy tedy mohou být zastaralé.

Kvalitativní výzkum s sebou přináší klady i zápory. Díky tomuto typu výzkumu jsme schopni studovat daný fenomén do hloubky, sbírat data v přirozeném prostředí a nevytržené z kontextu. Polostrukturovaný rozhovor navíc nabízí možnost větší flexibility a přizpůsobení se dané konkrétní výpovědi respondenta. Na druhou stranu kvalitativní výzkum neumožňuje zobecnění na větší část populace. Dále je tento výzkum velmi náročný na čas jak při sběru dat, tak i při analýze. Data jsou více náchylná na ovlivnění respondentem či výzkumníkem. Nabízí se zde velké množství rušivých proměnných, které nám mohou ovlivnit výsledky výzkumu. V našem návrhu výzkumu uvádíme, že první krok pro získání výzkumného vzorku je sebeurčení se za oběť. Jedinec se tedy cítí sám jako oběť kyberstalkingu, a proto nám vyplní daný dotazník. Sebeurčení není vždy vhodné, protože se nám do výzkumného vzorku mohou dostat jedinci, kteří nesplňují podmínky kyberstalkingu po právní ani po psychologické stránce. Zároveň se do vzorku nemusí přihlásit ti, kteří se nepovažují za oběť, i když obětí ve skutečnosti

jsou. Díky dotazníku bychom měli vybrat ty probandy, kteří splňují základní znaky obětí kyberstalkingu. Ani tento dotazník není dokonalý, a proto třídění bude probíhat i v rámci hlavního rozhovoru. Tím nám ale může vzniknout problém nereprezentativního vzorku. Probandi mohou být málo rozmanití, mohou být ze stejné genderové nebo věkové skupiny a jiné.

Probandi, kteří projdou vstupním minidotazníkem ovšem mohou odmítnout hlavní rozhovor. Tím se celý vzorek zredukuje. Při hlavním rozhovoru se může naskytnout mnoho rušivých proměnných, které nám ovlivní výsledky výzkumu. Jedná se například o dlouhou časovou prodlevu mezi kyberstalkingem a naším rozhovorem, tedy proband si již nepamatuje detaily, nebo si určité pasáže může pamatovat jinak, než se doopravdy staly. Proband samozřejmě může přijít v určitém psychickém rozpoložení, které zkresluje jeho výpověď. Proband může také záměrně zkreslovat výpověď. Například v případě, kdy se za své chování na internetu stydí, či mu není příjemné mluvit o detailech, které mohou být intimní. Také vliv prostředí či výzkumníka může zkreslit výpověď probanda. Výzkumník nemusí povahově probandovi vyhovovat, a proto se mu například nemusí chtít svěřit. Také může hrát roli rozdílné pohlaví probanda a výzkumníka. Ženy probandi mohou mít například problém se svěřit s intimními detaily jejich výpovědi mužskému výzkumníkovi.

Závěr

Problematika kyberstalkingu je zatím neúplně probádané území. Cílem naší bakalářské práce bylo zhotovit teoretický přehled této problematiky pomocí zdrojů, které se této problematice věnují. V první řadě jsme se pokusili uvést téma pomocí představení klíčových bodů. Kyberstalking vzniká spojením slov kyber a stalking, proto jsme do úvodu zařadili kapitolu o kyberprostoru, kde jsme představili jak kyberprostor, tak i chování na internetu a také kyberzločin, kam spadá i kyberstalking. Druhou úvodní kapitolu tvoří stalking. V této kapitole jsme se pokusili nastínit problematiku celého stalkingu, jeho nejednoznačnost v definicích, rozdílnost psychologického a právního pojetí, nebo nespolečnosti policejních složek s oběťmi. Začlenili jsme do této kapitoly i typické projevy stalkingu a jeho historii, jelikož se historie pojmu odráží v dnešním laickém chápání stalkingu.

V následující kapitole jsme se dostali k jádru naší práce a představili jsme kyberstalking. Pro mnoho autorů je kyberstalking odnož stalkingu, a z tohoto přesvědčení jsme také vycházeli. V přehledu pachatelů kyberstalkingu jsme použili i typologii stalkerů, neboť typologizaci kyberstalkerů se téměř nikdo nezabýval. Dále nám výzkumy ukazují, že kyberstalking jde mnohdy ruku v ruce s off-line stalkingem, proto nám použití typologie off-line stalkerů přišlo vhodné. Kromě typologie představujeme v práci i motivy pachatelů a také jejich vztah s obětí. Obětem věnujeme další kapitolu. Věnujeme se dopadu trestného činu na oběť, ale nejdříve se pokoušíme představit typické chování oběti na internetu. Ač tuto práci věnujeme převážně psychologickému pojetí stalkingu a kyberstalkingu, nesmíme opomenout právní zakotvení. Kyberstalking, stejně tak jako stalking, spadají od roku 2009 pod trestný čin nebezpečného pronásledování. Kromě představení tohoto trestního zákoníku se krátce věnujeme i o zákonu o ochraně obětí a dále psychologickému dopadu těchto zákoníků. Právní zakotvení totiž obětem umožňuje a poskytuje možnost obrátit se na policii a poskytuje jim pocit určitého bezpečí.

Druhou část naší práce tvoří návrh výzkumu. Zvolili jsme kvalitativní výzkum, kdy se pokoušíme zmapovat chování oběti na internetu před tím, než se stala obětí kyberstalkingu. Díky tomu bychom byli schopni predikovat viktimizaci u jiných osob. Náš výzkum je ale otevřen i jiným cílům, které se mohou během rozhovorů s probandy a následného vyhodnocování objevit.

V této práci jsme se pokusili shrnout poznatky odborných článků a literatury o problematice kyberstalkingu. V práci narážíme na problém rozdílnosti výsledků studií a také na rozdílné názory výzkumníků či odborníků. Toto jen potvrzuje, že kyberstalking a ani stalking zatím nejsou termíny jasně definované a pevně ukotvené. Zároveň nebylo v našich silách projít veškeré publikace věnující se této problematice.

Seznam použité literatury

Alexy, E. M., Burgess, A. W., Baker, T. & Smoyak, S. A. (2005). Perceptions of Cyberstalking Among College Students. *Brief Treatment And Crisis Intervention*, 5(3), 279-289.

Al-Khateeb, H. M. & Epiphaniou, G. (2016). How technology can mitigate and counteract cyber-stalking and online grooming. *Computer Fraud & Security*, 14-18.

Anderson, K. J. (2001). Internet Use Among College Students: An Exploratory Study. *Journal Of American College Health*, 50(1), 21-26.

APA (2010). *Publication Manual of the American Psychological Association*. Washington, DC: American Psychological Association.

Benedikt, M. (1991). *Cyberspace: first steps*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Bocij, P. (2003). Victims of cyberstalking: An exploratory study of harassment perpetrated via the Internet. *First Monday*, 8(10) [Online]. Citováno dne 20.3.2018, z <http://www.ojphi.org/ojs/index.php/fm/article/view/1086/1006>

Bocij, P. (2004). *Cyberstalking: harassment in the Internet age and how to protect your family*. Westport, Conn.: Praeger.

Cavezza, C. & McEwan, T. E. (2014). Cyberstalking versus off-line stalking in a forensic sample. *Psychology, Crime & Law*, 20(10), 955-970.

Craft, E. M. & Wang, J. (2010). An expository study of the cyberbullying and the cyberstalking experience and factors related to victimization of students at a Public Liberal Arts College. *International Journal Of Technoethics*, 1(4), 74-91.

Čírtková, L. (2008). *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada.

Čírtková, L. (2013). *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

D'Ovidio, R. & Doyle, J. (2003). A study on cyberstalking: Understanding investigative hurdles. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 73, 10–17.

DRAŠTÍK, Antonín, 2015. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

Dreßing, H., Bailer, J., Anders, A., Wagner, H. & Gallas, C. (2014). Cyberstalking in a Large Sample of Social Network Users: Prevalence, Characteristics, and Impact Upon Victims. *Cyberpsychology, Behavior, And Social Networking*, 17(2), 61-67.

Dreßing, H. & Gass, P. (2002). Stalking – vom Psychoterror zum Mord. *Nervenarzt*, 11(73), 1112–1115.

Dreßing, H., Kuehner, C. & Gass, P. (2005). Prävalenz von Stalking in Deutschland. *Psychiatrische Praxis*, 32(2), 73-78.

Gass, P., Dreßing, H. & Kuehner, C. (2005). Lifetime prevalence and impact of stalking in a European population: Epidemiological data from a middle-sized German city. *British Journal Of Psychiatry*, (187), 168-172.

Gregorie, T. M. (2001). Cyberstalking: Dangers on the Information Superhighway. *National Center For Victims Of Crime*.

Hoffmann, J., Düll, L., Wondrak, I., Voß, H. -G. W. & Özsöz, F. (2008). Wie wirkt sich das neue Anti-Stalking- Gesetz auf die polizeiliche Arbeit aus?. *Polizei & Wissenschaft*, (2), 50-57.

Holmes, R. M. (1993). Stalking In America: Types and Methods of Criminal Stalkers. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 9(4).

Holt, T. J. & Bossler, A. M. (2008). Examining the Applicability of Lifestyle-Routine Activities Theory for Cybercrime Victimization. *Deviant Behavior*, 30(1), 1-25.

JELÍNEK, Jiří, 2014. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges. Komentátor.

- Jerin, R. & Dolinsky, B. (2001). You've got mail! You don't want it: Cyber-victimization and on-line dating. *Journal Of Criminal Justice And Popular Culture*, 9(1), 15-21.
- Joinson, A. N. (2003). *Understanding the psychology of Internet behaviour: virtual worlds, real lives*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Jouvenal, J. (2013). *Stalkers use online ads as weapon against victims* [Online]. Citováno dne 17. března 2018, z https://www.washingtonpost.com/local/i-live-in-fear-of-anyone-coming-to-my-door/2013/07/14/26c11442-e359-11e2-ae33-339619eab080_story.html?noredirect=on&utm_term=.b251cf313b90
- Kamphuis, J. H. & Emmelkamp, P. M. G. (2001). Traumatic Distress Among Support-Seeking Female Victims of Stalking. *Am J Psychiatry*, 158(8), 795–798.
- Kienlen, K. K., Birmingham, D. L., Solberg, K. B., O'Regan, J. T. & Meloy, J. R. (1997). A Comparative Study of Psychotic and Nonpsychotic Stalking. *J Am Acad Psychiatry Law*, 3(25), 317-334.
- Kolouch, J. (2016). *CyberCrime*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o.
- Komárek, P. & Šebesta, K. (2010). *Nový trestný čin v právní úpravě ČR – nebezpečné pronásledování tzv. stalking* [Online]. In *Epravo.cz*. Praha: EPRAVO.CZ – Sbirka zákonů, judikatura, právo. Citováno dne 17. března 2018, z <https://www.epravo.cz/top/clanky/novy-trestny-cin-v-pravni-uprave-cr-nebezpecne-pronasledovani-tzv-stalking-60643.html>
- Kopecký, K. (2010). *Stalking a kyberstalking: Nebezpečné pronásledování*. Olomouc: Net University.
- Koudela, Š. (2010). Staling [Online]. In *Česká televize*. Praha. Citováno dne 24. března 2018, z <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10303355531-stalking/210542151210001>
- Maple, C., Shart, E. & Brown, A. (2011) *Cyberstalking in the United Kingdom: An Analysis of the ECHO Pilot Survey*.

Matějka, M. (2002). *Počítačová kriminalita*. Praha: Computer Press.

Moriarty, L. J. & Freiburger, K. (2008). Cyberstalking: Utilizing Newspaper Accounts to Establish Victimization Patterns. *Victims & offenders: An International Journal of Evidence-based Research*, 3(2-3), 131-141.

Mullen, P. E., Pathé, M. & Purcell, R. (2009). *Stalkers and their victims*. New York: Cambridge University Press.

Mullen, P. E., Pathé, M., Purcell, R. & Stuart, G. W. (1999). Study of stalkers. *The American Journal Of Psychiatry*, 156(8), 1244-1249.

National centre for cyberstalking research (2015). *A Practical Guide to Coping with Cyberstalking*. Berfordshire: Andrews UK Limited.

Nobles, M. R., Reynolds, B. W., Fox, K. A. & Fisher, B. S. (2014). Protection Against Pursuit: A Conceptual and Empirical Comparison of Cyberstalking and Stalking Victimization Among a National Sample. *Justice Quarterly*, 31(6), 986–1014.

Pathé, M. & Mullen, P. E. (1997). The impact of stalkers on their victims. *British Journal Of Psychiatry*, 170(01), 12-17.

Paullet, K. L., Rota, D. R. & Swan, T. T. (2009). Cyberstalking: An exploratory study of students at a mid-atlantic university. *Issues In Information Systems*, 10(2), 640-649.

Privacy rights clearinghouse. (2017). Online harassment & cyberstalking [Online]. Citováno dne 17. března 2018, z <https://www.privacyrights.org/consumer-guides/online-harassment-cyberstalking>

Purcell, R., Pathé, M. & Mullen, P. (2004). Editorial: When do repeated intrusions become stalking?. *The journal of forensic psychiatry & psychology*, 15(4), 571-583.

Raboch, J. & Pavlovský, P. (2001). *Psychiatrie: minimum pro praxi*. Praha: Triton.

Reyns, B. W., Henson, B. & Fisher, B. S. (2012). Stalking in the Twilight Zone: Extent of Cyberstalking Victimization and Offending Among College Students. *Deviant Behavior*, 33, 1–25.

Roberts, A. R. & Dziegielewski, S. F. (2006). Changing Stalking Patterns and Prosecutorial Decisions: Bridging the Present to the Future. *Victims & offenders: An International Journal of Evidence-based Research, Policy, and Practice*, 1(1), 47-60.

Sheridan, L. P., & Grant, T. (2007). Is cyberstalking different?. *Psychology, Crime & Law*, 13(6), 627-640.

Short, E., Guppy, A., Hart, J. A. & Barnes, J. (2015). The Impact of Cyberstalking. *Red Fame*, 3(2), 23-29.

Spitzberg, B. N. & Hoobler, G. (2002). Cyberstalking and the technologies of interpersonal terrorism. *New Media & Society*, 4(1), 71-92.

Sýkora, M. (2012). Trestní postih cyberstalkingu. *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*, (4), 95-104.

ŠÁMAL, Pavel, 2010. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck. Velké komentáře.

Úplné znění zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, 2017. Vydání: osmé. Praha: Armex Publishing. Edice kapesních zákonů.

VANTUCH, Pavel, 2011-. *Trestní zákoník s komentářem: k ...* Olomouc: ANAG. Právo (ANAG)

WHOA, Working to Halt Online Abuse website, citováno dne 31.března 2018, z <http://www.haltabuse.org/resources/stats/index.shtml>

Voß, H.-G. W., Hoffmann, J. & Wondrak, I. (2005) In: Höffler, D. (2005). *Stalking – Vom Psychoterror zum Mord*. Heidelberg.

Zona, M. A., Sharma, K. K. & Lane, J. (1993). A comparative study of erotomanic and obsessional subjects in a forensic sample. *Journal Of Forensic Sciences*, 38(4), 894-903.